

กลุ่มที่ 5 : วงศ์ย่อย Panicoideae

A. Br. in Ascherson, Fl. Prov. Brand. 1: 799 (1864). *Andropogonoideae* Rouy, Fl. France 14: 15. 1913

พืชล้มลุก อายุปีเดียว หรืออายุหลายปี ลำต้นส่วนมากไม่มีเนื้อไม้ ใบแผ่นใบรูปแถบ เส้นใบส่วนมากเป็นขน ดอกช่อดอกแบบช่อแยกแขนง(panicle) ช่อกระจุก(raceme) หรือช่อดอกรวม ช่อดอกย่อยแบบบนล่าง ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 2 ดอก ร่วงง่าย ดอกย่อยล่างเพศผู้หรือเป็นหมัน ดอกย่อยบนสมบูรณ์เพศ และอาจจะลดรูปไปเป็นกาบล่าง หรือไม่ปรากฏเลย แกนกลางย่อยลดรูปไปเป็นแคลลัส(callus) กาบช่อดอกย่อยและกาบบน(upper lemma) จะแข็ง(indureted) กลีบเกล็ด 2 อัน รูปกลม อวบน้ำ ปลายตัด เกสรเพศผู้ 3 อัน หายากที่น้อยกว่า ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน หายากที่เป็น 1 อัน (สกุล *Neurachne* 3 อัน) ผลแบบเมล็ดข้าวเปลือก จากการสำรวจพบจำนวน 4 เผ่า 30 สกุล คือ

รูปวิธานการจำแนกเผ่า

- 1 ช่อดอกย่อยออกกลุ่ม มีก้านกับไร่ก้าน กาบช่อดอกย่อยล่างเนื้อแข็ง มีหรือไม่มีรยางค์ ถ้ามีรยางค์พบที่
 กาบล่างของดอกบน ลำรยางค์แข็งเป็นข้องอ (geniculate awn) 1. **Andropogoneae**
- 1 ช่อดอกย่อยออกเดี่ยว กาบช่อดอกย่อยเนื้อบางคล้ายเยื่อ มีหรือไม่มีรยางค์
 - 2 ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 1-2 ดอก ถ้ามีดอกย่อย 2 ดอก จะเป็นดอกสมบูรณ์เพศทั้งคู่หรือดอกย่อย
 ล่างเป็นหมัน
 - 3 ช่อดอกย่อยไม่มีรยางค์ มีดอกย่อยที่สมบูรณ์เพศ 2 ดอก 3. **Isachneae**
 - 3 ช่อดอกย่อยมีรยางค์ มีดอกย่อยสมบูรณ์เพศ 1 ดอก 2. **Arundinelleae**
 - 2 ช่อดอกย่อย มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกย่อยล่างสุดเป็นดอกเพศผู้หรือเป็นหมัน ดอกย่อยบนสมบูรณ์เพศ
 4. **Paniceae**

1. เผ่า Andropogoneae

Dumort., Obs. Gram. Belg.: 84. 1824; Hack. In Dc., Monogr. Phan. 6. 1889; Clayton in Kew Bull. 27: 457-474. 1972 & 28: 49-57. 1973; *Sacchareae* Dumort., l.c. 83. *Maydeae* Dumort., l.c. 84, nom inval. *Zeeae* Reichenb., Consp. Reg. Veg.: 55. 1828; *Ophiurae* Dumort., Anal. Fam.: 64. 1829; *Rottboellinae*

Kunth, Rev. gram. 1: 150. 1829; *Imperateae* Gren. & Godr., Fl. France 3: 471. 1855; *Coiceae* Nakai, Ord. Fam. etc: App. 223. 1943; *Euchlaeneae* Nakai l.c.; *Tripsaceae* Nakai l.c.

ช่อดอกแบบช่อกระจุก เปราะ หักง่าย ช่อดอกย่อยออกคู่ มีก้านและไร้ก้าน ช่อดอกย่อยไร้ก้านแบนบนล่าง เมื่อแก่หลุดร่วงหมด แคลลัส เบี้ยว หรือรูปปลายตัด กาบช่อดอกพัฒนาดี กาบล่างเนื้อมีเยื่อหรือบางใส ดอกย่อยล่างเพศผู้หรือเป็นหมัน กาบล่างไม่มีรยางค์ ดอกย่อยบนสมบูรณ์เพศ กาบล่างของดอกย่อยบนมีหรือไม่มีรยางค์ ช่อดอกย่อยมีก้านร่วงแยกกัน เพศผู้หรือเป็นหมัน กาบล่างมีรยางค์หรือไม่มี มีจำนวน 5 เผ่าย่อย คือ

รูปวิธานจำแนกเผ่าย่อย

- 1 ช่อดอกประกอบด้วยช่อกระจุกออกเดี่ยว หรือคู่ ปกติออกที่ซอกกิ่ง และรวมเป็นช่อแยกแขนง
ช่อกระจุกมีแกนกลางที่เปราะ ช่อกระจุกมีกาบประดับรองรับ ช่อดอกย่อยออกเป็นกลุ่ม 3- 5 ช่อ และจะมีช่อดอกย่อยเพศเมีย หรือสมบูรณ์เพศที่ไร้ก้านรวมอยู่ด้วย 1 ช่อ 1.2 **Anthistitirinae**
- 1 ช่อดอกประกอบด้วยช่อกระจุกออกเดี่ยว หรือ ออกคล้ายนิ้วมือ และรวมเป็นช่อแยกแขนง ช่อกระจุกมีแกนกลางที่เปราะ ช่อกระจุกไม่มีกาบประดับรองรับ หรือบางครั้งมีแต่ไม่ชัดเจน ช่อดอกย่อยออกเป็นกลุ่ม ไม่เกิน 3 ช่อ
- 2 ช่อดอกย่อยไม่มีรยางค์ ช่อดอกย่อยแบบช่อกระจุก ออกเดี่ยว และรวมกันเป็นช่อแยกแขนง ช่อดอกย่อยจมลงไปบนแกนช่อดอก ช่อดอกย่อยออกคู่ ไร้ก้านสมบูรณ์เพศ 1.5 **Rottboelliinae**
- 2 ช่อดอกย่อย มีรยางค์
- 3 ช่อดอกย่อยออกเดี่ยว ถ้าออกคู่มีช่อดอกย่อยไร้ก้านชัดเจน ส่วนดอกที่เหลืออาจเป็นกาบเล็กๆ ไม่ชัดเจน
- 4 ช่อดอกย่อยออกเดี่ยว มีก้านสั้น ๆ แบนข้างอย่างชัดเจน แกนกลางช่อดอกเป็นสามมุม
ช่อดอกแบบช่อกระจุกออกคล้ายนิ้วมือ 1-3 ช่อ 1.3 **Dimeriinae**
- 4 ช่อดอกย่อยออกคู่ ช่อดอกที่พบชัดเจนเป็นช่อดอกไร้ก้าน แกนกลางช่อดอกรูปเส้นด้ายหรือรูปทรงกลม ช่อดอกแบบช่อกระจุกออกคล้ายนิ้วมือนานกว่า 15 ช่อ..... 1.1 **Andropogonae**
- 3 ช่อดอกย่อยออกคู่

- 5 ช่อดอกแบบช่อกระจุกจำนวน 2 ช่อ ออกที่ปลายหรือซอกใบ แขนกลางเปราะ ผิวกาบช่อย่อยล่าง เป็นคลื่นชัดเจน ช่อดอกย่อยออกคู่ 1.4 **Ischaeminae**
- 5 ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงกว้าง หรือแคบ ออกที่ปลายหรือซอกใบ ถ้าช่อกระจุกออกมากกว่า 2 ช่อ แขนกลางเหนียว หรือเปราะ ช่อดอกย่อยออกคู่หรือออก 3
- 6 ช่อดอกย่อยแบนบนล่าง มีขนคล้ายพู่ขนนก กาบช่อย่อยล่างนูน มีสัน 2 สัน 1.6 **Saccharinae**
- 6 ช่อดอกย่อยแบนบนล่าง ไม่มีขนคล้ายพู่ขนนก กาบช่อย่อยล่างนูน และมน ...1.7 **Sorghinae**

1.1 เผ่าย่อย **Andropogoninae** Presl, Rel. Haenk. 1: 331. 1830; **Arthraxoninae** Benth. in J. Linn. Soc. 19. 67. 1881.

ช่อดอกออกเดี่ยวหรือเป็นคู่ บางครั้งเป็นช่อกระจุกออกคล้ายนิ้วมือ ออกที่ปลายหรือที่ซอกใบ และรวมไปเป็นช่อดอกแบบช่อแยกแขนงประกอบ ช่อกระจุกเปราะ แขนกลางรูปเส้นด้ายหรือรูปทรงกลม ช่อดอกย่อยออกคู่ ไม่เหมือนกัน ช่อดอกย่อยไร้ก้านสมบูรณ์เพศ แขนบนล่าง แคลลัสหุ้ม ดอกย่อยล่างลดรูป เหลือเพียงกาบล่าง กาบล่างของดอกย่อยบนรูปขอบขนานแคบ ๆ ปลายแยกเป็น 2 แฉก และมีรยางค์เรียบ ช่อดอกย่อยมีก้าน ลดรูป พบ 1 สกุล คือ

สกุล **Arthraxon** P. Beauv., Ess. Agrost.: 111, f 11. 6. 1812; Pohl, Fieldiana no. 4: 57-58. 1978. Welzen in Blumea 27: 255-300. 1981.

หญ้าฤดูเดียวหรือหลายฤดู ทรงต้นเรียว บางครั้งทอดนอน แผ่นใบรูปใบหอก ช่อดอกประกอบกิ่งรูปนิ้วมือ หายากที่ออกเดี่ยว เป็นช่อกระจุกเรียว ออกที่ปลายกิ่งหรือซอกกิ่ง ไม่มีกาบ ช่อดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ช่อดอกย่อยไร้ก้านแบนบนล่างหรือแบนข้าง กาบช่อย่อยล่างเนื้อบางคล้ายเยื่อหรือหนาคคล้ายหนัง นูนมีหรือไม่มีสัน บางครั้งมีหนามละเอียด กาบล่างของดอกย่อยบน เรียบ มีรยางค์ออกบริเวณกลางกabd้านล่าง มีเกสรเพศผู้ 2-3 อัน ช่อดอกย่อยมีก้านลดรูปคล้ายก้าน หรือเป็นกาบรูปลิ้มแคบ พบ 1 ชนิด คือ

Arthraxon hispidus (Thunb.) Makino, Bot. Mag. Tokyo 26 (July 1912) 214; Philip, J. Sc. 7: 229. 1912.—
Arthraxon quatinanus (A. Rich.) Nash in N. Amer. Flora 17: 99. 1912.; Schmid in Flore Agrostologique de L' Indochine. Vol. XIII, no. 1.: 195-196. 1958; Bor, Grass. Burm. Ind. Ceyl. and Pak. 1960: 99. 1960. —

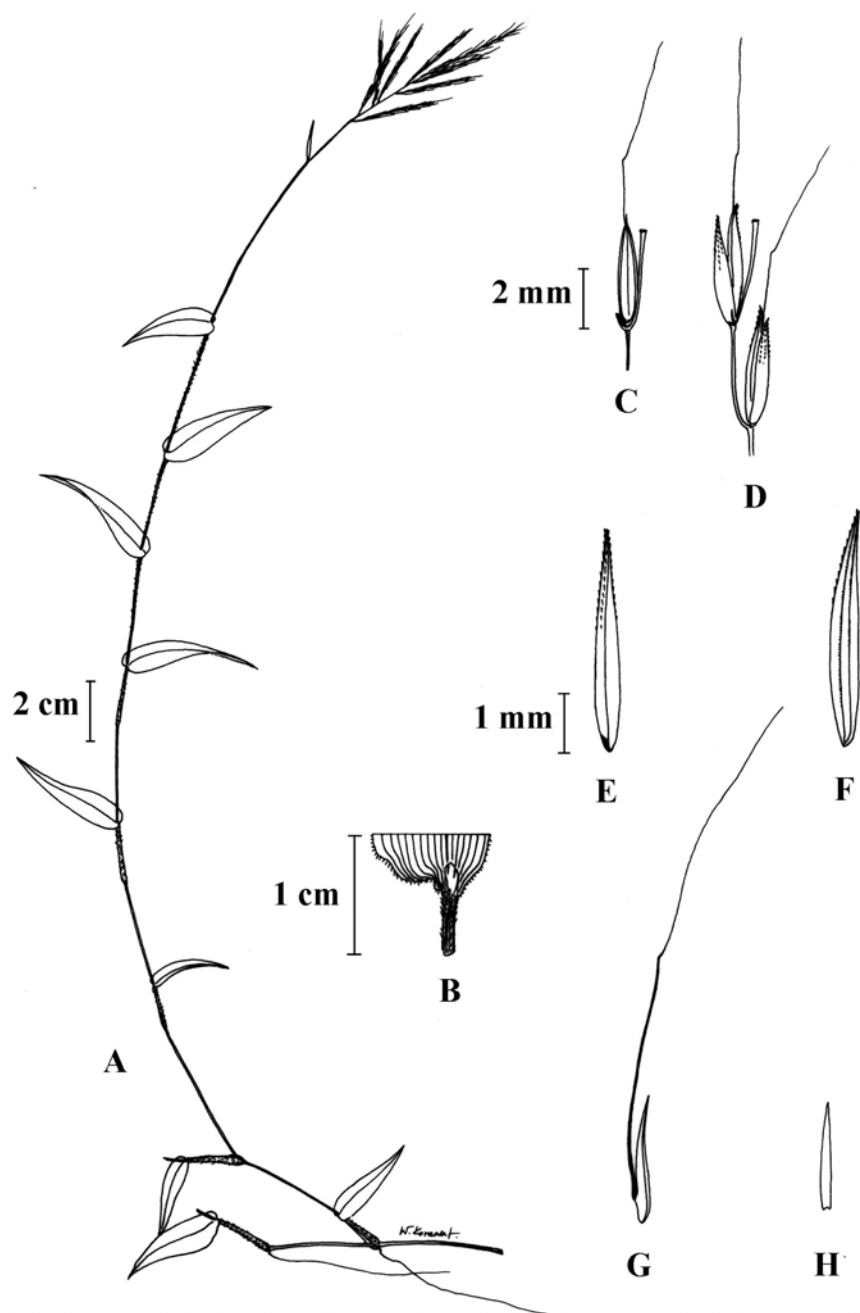
Alectoria quartiniana A. Rich., Tent. Fl. Abyss. 2: 448. 1851. —*A. ciliaris* ssp. *quartinianus* Hack. 1.c. 356. —*A. okamotoi* Ohwi in Acta Phytotax. Geobot. 11: 165. 1942; Welzen, Blumea 27(1): 266-280. 1981.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นโคงอเล็กน้อยตอนโคน 30-50 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ ไม่มีรากตามโคนต้น ขอบววมพอง สีม่วง เกลี้ยง ใบแผ่นใบรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 1-1.9 ซม. ยาว 3-5 ซม. ปลายแหลม โคนรูปหัวใจ ขอบมีขน ผิวใบมีขนบริเวณเส้นกลางใบ กาบใบยาว 1.8-3.9 ซม. สั้นกว่าปล้อง มีขนต่อม ขอบมีขน เส้นใบเป็นเชื้อและปลายเป็นขน ยาว 1.2 มม. ปลายมน คอใบสีขาว **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกคล้ายช่อเชิงลดกว้าง 1-3 ซม. ยาว 5.5-7.5 ซม. ออกดอกที่ปลายกิ่ง จัดเรียงบนก้านคล้ายนิ้วมือ จำนวน 8-25 ช่อ กว้าง 0.1 ซม. ยาว 3-5 ซม. แกนกลางช่อดอก เป็นเหลี่ยม ก้านช่อดอกยาว 4-7 ซม. มีกาบประดับช่อดอกยาว 6-8 ซม. **ช่อดอกย่อย**ออกคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ มีก้านหรือไร้ก้าน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบหักเป็นข้อตามแกนกลางย่อย ช่อดอกย่อยไร้ก้านรูปใบหอกแบนบนล่าง กว้าง 0.5-0.8 มม. ยาว 3-3.2 มม. กาบช่อดอกย่อยล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 2.8 มม. ปลายแหลม ลักษณะเนื้อหนา แข็ง มีขนสั้น แข็ง เส้นบนกาบ 5 เส้น กาบช่อดอกย่อยบน รูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.4 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อหนาค่อนข้างแข็ง มีขนแข็งบริเวณต้นกลางกาบ และขนยาวบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ละครูป ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.3 มม. ยาว 2 มม. ปลายเว้า มีรยางค์บริเวณรอยเว้า ยาว 4-5 มม. เนื้อบางคล้ายกระดาษ ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.3 มม. ยาว 1.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.5-0.8 มม. อับเรณูยาว 1.4 มม. สีเหลือง ช่อดอกย่อยมีก้าน ละครูปเหลือเพียงก้านและกาบล่างที่ไม่ชัดเจน รูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.1 มม. ยาว 1 มม. เนื้อหนา เกลี้ยง (ภาพที่ 15)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าเบญจพรรณ ขอบป่าเบญจพรรณ ที่โล่ง เส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยต้องปะแลหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติโป่งพุ่มร้อน ออกดอกเดือนตุลาคม

ชื่อไทย: หญ้ารักไพร

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *J.F. Maxwell* 86-11 Trang (BKF 083408); *S. Sirimongkol* 159 Kanchanaburi; *T. Smitinand* 3665 Kanchanaburi (BKF 15493); *Th. Sorensen et al.* 598 Phatthalung (BKF 027289).

ภาพที่ 15 หญ้ารูกไพร *Arthraxon hispidus* (Thunb.) Makino

A. ลักษณะนิสัย	F. กาบช่อย่อยบน
B. ลิ้นใบ	G. กาบล่าง
C-D. ช่อดอกย่อย	H. กาบบน
E. กาบช่อย่อยล่าง	

1.2 เผ่าย่อย *Anthistitirinae* Presl, Rel. Haenk. 1: 347. 1830; Clayton et al., Gen. Gram. 354. 1986.

ช่อดอกแบบช่อกระจจะเดี่ยวหรือคู่ ออกตามซอก ดอกของช่อดอกแบบช่อแยกแขนง เปราะ หักง่าย ช่อดอกย่อยออกกลุ่มมีก้านกับไร้ก้าน มีจำนวน 1 สกุล คือ

สกุล *Themeda* Forssk. Fl. Aegypt. Arab. 178. 1775; Clayton et al., Gen. Gram. 360. 1986; Potdar et al, Kew Bull. 58(1): 243-246. 2003.

ช่อดอกแบบช่อแยกเทียม ประกอบด้วยช่อกระจจะมีก้านประดับรองรับ มีช่อดอกย่อย 3-5 ช่อ ก้านช่อดอกย่อยเหนือก้านประดับมีวงช่อดอกย่อยมีก้าน 4 ช่อ เพศผู้หรือไม่มีเพศ มีช่อดอกย่อยไร้ก้านเพศเมีย 1 ช่อขนาดและรูปร่างคล้ายกัน ช่อดอกย่อยออกกลุ่ม มีขนาดและรูปร่างต่างกัน ช่อดอกย่อยไร้ก้าน สมบูรณ์เพศ ช่อดอกย่อยมีก้านเพศผู้หรือไม่มีเพศ จากการสำรวจพบ 1 ชนิด คือ

Themeda arundinacea (Roxb.) Ridl. in Trans Linn. Soc. 2(3): 401. 1893; Bor, Grass Burm. Ind. Ceyl. and Pak. 1960: 250. 1960; Dansk Bot. Arkiv 20(2): 176. 1962; Gilliland, Fl. Mal. 3: 301. 1971; Smitinand, Thai Pl. Name: 329. 1980. –*Anthistiria arundinacea* Roxb., Fl. Ind. 1: 256. 1820. –*Cymbopogon gigantea* ssp. *arundinacea* (Roxb.) Hackel in Dc., Monogr. Phan. 6: 674. 1889; Craib, Fl. Siam. Monocot.: 36. 1913. –*Themeda subsericans* (Nees) Ridl., Fl. Mal. Pen. 5: 212. 1925.

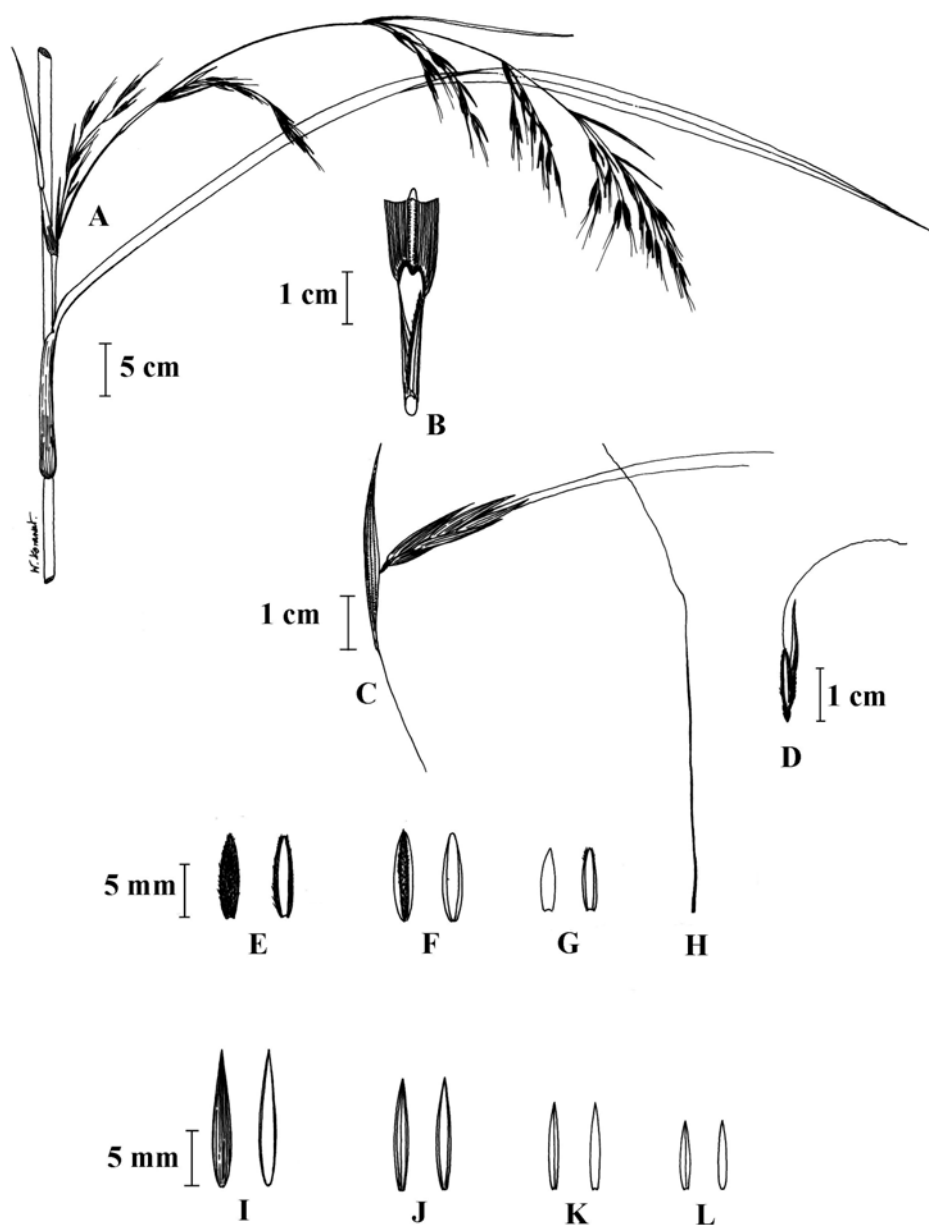
ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว มีเหง้า ลำต้นเหนือดินสูง 3-5 ม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกก้าน มีรากตามโคนต้น ขอบววมพอง สีเขียว เกลี้ยง ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 1.7-2.3 ซม. ยาว 77-173 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบจักซี่ฟัน ผิวใบเกลี้ยง กาบใบสั้นกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบมีขน เกลี้ยง เส้นใบเป็นเชื้อและปลายเป็นขน ปลายมน คอใบสีเหลือง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงเทียม กว้าง ออกดอกที่ปลายกิ่งและซอกกิ่ง ยาว 50-90 ซม. แกนกลางช่อดอกกลม มีขน ช่อดอกย่อยออกเป็นกลุ่ม จำนวน 5 ช่อ เพศผู้ 4 ช่อ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบวงรอบ ล้อมรอบเพศเมีย 1 ช่อ เพศเมียไร้ก้าน และเพศผู้มีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงยาก ช่อดอกย่อยไร้ก้านรูปใบหอกแกมรูปไข่ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1.8 มม. ยาว 8.3-8.5 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 1.8 มม. ยาว 8.2 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา มีขนกำมะหยี่หนาแน่น มีเส้นบนกาบ 8 เส้น กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่

กลีบ กว้าง 1 มม. ยาว 8.3 มม. ปลายมน เนื้อหนา มีขน ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ละครูป กาล้างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.8 มม. ยาว 5.2 มม. เนื้อหนา มีขน ไม่มีเส้นบนกาบ ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาล้างเป็นรูปไข่ 45 มม. มีขนตั้งขึ้น กาบบนรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 2 มม. ปลายเรียว เนื้อบาง กลีบเลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ ช่อดอกย่อยมีก้านรูปรี แบนด้านบน ด้านล่าง กว้าง 1.8 มม. ยาว 14 มม. มีก้านยาว 1.5 มม. มีขน กาบช่อดอกย่อยล่าง รูปใบหอก กว้าง 1.8 มม. ยาว 14 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขน มีเส้นบนกาบ 13 เส้น กาบช่อดอกย่อยบนรูปใบหอก กว้าง 1 มม. ยาว 11.5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขนแข็ง สั้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ละครูป ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศผู้ กาล้างรูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาว 6.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายกระดาษ มีขนบริเวณขอบกาบ เส้นบนกาบ 1 เส้น กาบบนรูปใบหอก กว้าง 1 มม. ยาว 6.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง กลีบเลี้ยง กลีบเกสร มี 2 อัน รูปกรวย ขนาดกว้าง 0.5 มม. ยาว 1 มม. เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.6 มม. อับเรณูยาว 5 มม. สีเหลือง (ภาพที่ 16)

นิเวศวิทยา: พบในพื้นที่เปิดโล่ง บริเวณพื้นที่ที่ถูกทำลาย เส้นทางไปพัสดุกกลาง ใกล้บริเวณจุดตรวจ ด.ช.ด. ออกดอกเดือนตุลาคม

ชื่อพื้นเมือง: แคมหลวง (เชียงใหม่); หล้าพะท่ง (ชุมพร)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 6670 Chumphon (BK 27811), 8121 Nakhon Ratchasima (BK 27816), 11387 Chumphon (BK 27814), 14688 Songkhla (BK 27817), 19944 Chaiyaphum (BK 27812); *C. Chermisrivathana* 449, Chiang Mai (BK 38349); *S. Sirimongkol* 169 Kanchanaburi; *S. Suthesorn et al.* 1910, Nakhon Nayok (BK 39626).

ภาพที่ 16 แคมหลวง *Themeda arundinacea* (Roxb.) Ridl.

A. ช่อดอก	G. กาบล่างของดอกล่างของดอกไร่ก้าน
B. ลิ้นใบ	H. กาบล่างของดอกบนของดอกไร่ก้าน
C. ช่อดอก	I. กาบช่อย่อยล่างของดอกมีก้าน
D. ช่อดอกย่อย	J. กาบช่อย่อยบนของดอกมีก้าน
E. กาบช่อย่อยล่างของดอกไร่ก้าน	K. กาบล่างดอกบนของดอกมีก้าน
F. กาบช่อย่อยบนของดอกไร่ก้าน	L. กาบบนดอกบนของดอกมีก้าน

1.3 เผ่าย่อย **Dimeriinae** Hack. in Engl. & Prantl, Nat. Pfl.- Fam. 2, 2: 22. 1887; Clayton et al., Gen. Gram. 348. 1986.

ช่อดอกออกที่ปลาย ช่อกระจะออกเดี่ยวหรือออกคล้ายนิ้วมือ มีแกนกลางเหนียว ช่อดอกย่อยออกเดี่ยว มีก้านสั้น ๆ แบนข้างอย่างชัดเจน กาบช่อดอกย่อยเนื้อคล้ายหนัง มีสัน บางครั้งมีปีกด้านข้างดอกย่อยล่างลดรูป หรือมีเฉพาะกาบล่าง กาบล่างของดอกย่อยบน รูปขอบขนาน ปลายแยกเป็น 2 แฉก และมีรยางค์เรียบ มี 1 สกุล คือ

สกุล **Dimeria** R. Br. Prodr. Fl. Nov. Holl.: 204. 1810; Bor in Kew Bull. 7: 553-592. 1953; Clayton et al., Gen. Gram. 348. 1986.

หญ้าอายุฤดูเดียวหรือหลายฤดู กระจายเป็นกลุ่ม ช่อดอกแบบช่อกระจะ มีแกนกลางเป็นสามมุม แหลม หรือแบน ช่อดอกย่อยซ้อนเหลื่อม หรือบางครั้งออกห่างกัน บนก้านรูปกระบองที่สั้นและหนา หายากที่ทรงกระบอก ช่อดอกย่อยมีแคลลัสรูปลิ้น และมีรยางค์ที่กาบล่างของดอกบน พบ 1 ชนิด คือ

Dimeria ornithopoda Trin. var. ornithopoda; Ridl., Fl. Mal. Pen. 5: 192. 1925; Jansen, Reinwardtia Vol. 2: 265. 1953; Gilliland, Fl. Mal. 3: 214. 1971; Keng et al., Concise Fl. Sing., Monocot. 2: 163. 1998; Duist., Suppl. Gar. Sing. 57: 61. 2005; Bor, Kew Bull. 1952(4): 553-592. 1953.

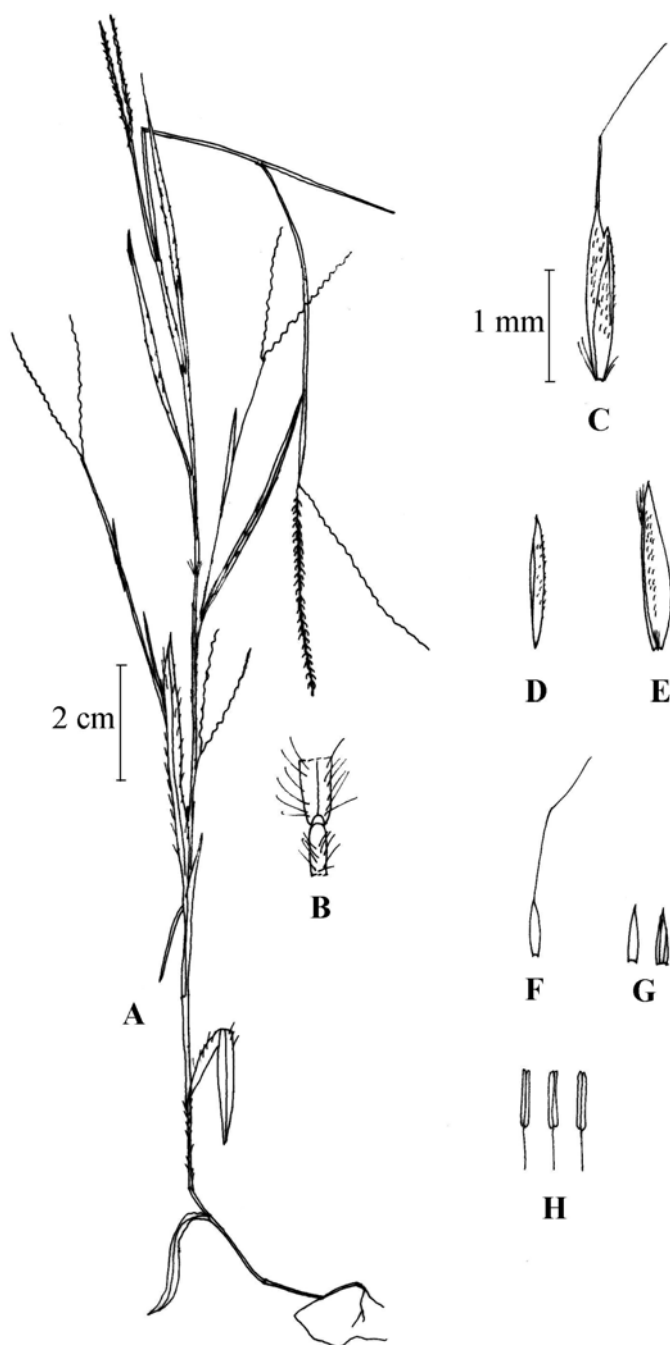
ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตรงเจริญเป็นกอสูง 15-30 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกกาบ ช่อบวมพอง สีม่วง มีขนขาวนุ่ม ใบแผ่นใบ รูปแถบ กว้าง 0.2-0.3 ซม. ยาว 2-4 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบมีขนต่อม ผิวใบมีขนต่อม กาบใบยาว 1-1.8 ซม. สั้นหรือยาวกว่าปล้อง มีขนต่อม ขอบเกลี้ยง ลิ่นใบเป็นเยื่อขาว 0.7 มม. ปลายตัด คอใบสีขาว ช่อดอกแบบช่อกระจะประกอบ ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.5-2 ซม. ยาว 1.5-5 ซม. ช่อกระจะจำนวน 2-3 ช่อ กว้าง 0.1 ซม. ยาว 1.4-4.5 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นสามเหลี่ยม เกลี้ยง ช่อดอกย่อยออกเดี่ยว ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ ไร้ก้าน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงยาก ช่อดอกย่อยรูปใบหอก แบนด้านข้าง กว้าง 0.2 มม. ยาว 1.5 มม. กาบช่อดอกย่อยล่าง รูปใบหอกกว้าง 0.2 มม. ยาว 1.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง ขอบบาง สันแข็ง เกลี้ยง มีเส้นบน

กาบ 1 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ลดรูป กาล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.1-0.2 มม. ยาว 1.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางบริเวณขอบ สันแข็ง มีขนยาวบริเวณปลายและโคนกาบ ผิวกามีขนสั้น มีเส้นบนกาบ 1 เส้น ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาล่างรูปใบหอก กว้าง 0.1 มม. ยาว 0.5 มม. ปลายแหลม มีรยางค์ยาว 6 มม. เนื้อบาง กลี้ยง มีเส้นบนกาบ 1 เส้น กาบบน รูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.1 มม. ยาว 0.5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง กลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.3 มม. อับเรณูยาว 0.5 มม. สีเหลือง ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออกล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนขานุ่มสีม่วง (ภาพที่ 17)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าเต็งรังที่ถูกทดแทน บริเวณหลัก กม. 13-16 ถนนไปทำการอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ออกดอกเดือน ตุลาคม

ชื่อสามัญ: Bird's Foot Grass.

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 8275 Surin (BK 27493), 13720 Satul (BK 27489), 18397 Phangnga (BK 28702); *S. Sirimongkol* 163 Kanchanaburi.

ภาพที่ 17 *Dimeria ornithopoda* Trin. var. *ornithopoda*

A. ลักษณะวิสัย

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อดอกย่อย

E. กาบล่างของดอกล่าง

F. กาบล่างของดอกบน

G. กาบบนของดอกบน

H. เกสรเพศผู้

1.4 เผ่าย่อย **Ischaeminae** Presl, Rel. Haenk. 1: 328. 1830; *Apludinae* Hook.f., Fl. Brit. India 7: 4. 1897; Clayton, Kew Bull. 27(3): 469. 1972; Clayton et al., Gen. Gram. 345. 1986.

ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกเดี่ยว ออกคู่ หรือออกคล้ายนิ้วมือ ออกที่ปลาย บางครั้งออกที่ซอกใบ
 หายากที่มีกาบรองรับ มีแกนกลางที่เปราะ หลุดง่าย ช่อดอกย่อยออกคู่ ไม่เหมือนกัน ช่อดอกย่อยไร้ก้าน
 สมบูรณ์เพศ แบนบนล่างหรือแบนข้าง แคลลัสที่ กาบช่อดอกย่อยเนื้อคล้ายกระดาษ หรือแข็งเปราะ นูน หรือโค้ง
 เว้า มีสัน 2 สัน หรือมนบนปีก อาจจะมีหรือไม่มีร่องที่กลางกาบ ดอกย่อยล่างเพศผู้ มีกาบบน กาบล่างของ
 ดอกย่อยบน รูปขอบขนาน หักซี่ฟันหรือเป็น 2 แฉก มีรยางค์เรียบ ช่อดอกย่อยมีก้านมีความผันแปร พบ
 1 สกุล คือ

สกุล **Ischaemum** L. Sp. Pl.: 1049. 1753. Pohl, Fieldiana no. 4: 281-285. 1978; Renvoize, Kew Bull.
 40(2): 447-448. 1985; Clayton et al., Gen. Gram. 345-346. 1986.

หญ้าปีเดียวหรือหลายปี ใบมักมีเชื้อใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อดอกย่อยออกคู่ ช่อดอกย่อยไร้ก้าน
 แบนด้านล่าง กาบช่อดอกย่อยเนื้อหยาบแข็งคล้ายหนัง รูปไข่หรือรูปหอก เรียบหรือมีคลื่น ช่อดอกย่อยมีก้าน
 แบนด้านบนล่าง หรือแบนด้านข้าง มักจะเรียงด้านใดด้านหนึ่งสมบูรณ์เพศ พบ 2 ชนิด คือ

รูปวิธานจำแนกชนิด

1 ดอกไร้ก้าน กาบช่อดอกย่อยล่างเป็นคลื่น 5-7 คลื่น กาบช่อดอกย่อยบนปลายแหลม มีขนสั้นบริเวณปลายกาบ
 กาบล่างของดอกบนเป็นรยางค์ยาว 30 มม.1) ***I. rugosum***

1 ดอกไร้ก้าน กาบช่อดอกย่อยล่างมีขน มีสัน 2 สัน กาบช่อดอกย่อยบนปลายเรียวแหลม กาบช่อดอกย่อยบนมีขนยาว
 เป็นกระจุกบริเวณกลางกาบ กาบล่างของดอกบนมีรยางค์ยาว 18 มม. 2) ***I. thomsoniana***

1) ***Ischaemum rugosum*** Salisb.; Ridl., Materials of the Flora of Malay Peninsula vol. 3: 157. 1907; Ridl.,
 Fl. Malay Pen. vol. 5: 200. 1925; Gilliland, Fl. Malaya vol. 3: 259. 1971; Pohl, Fieldiana no. 4: 284-285.
 1978; Keng et al., The concise Flora of Singapore, Monocotyledons 2: 172. 1998.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นโติ่งงอเล็กน้อยตอนโคน สูง 38-50 ซม. การแตกกิ่งแบบ ยื่นนอกราชกาบ ขอบววมพอง สีเขียว สีม่วง มีขนสั้นนุ่ม ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.5-1 ซม. ยาว 5.5-14 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบจักซี่ฟันเล็ก ๆ ผิวใบเกลี้ยงด้านหลังใบ กาบใบยาว 6-12 ซม. สั้นกว่าปล้องเกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบเป็นเยื่อและปลายเป็นขน ยาว 1 มม. ปลายมน คอใบสีขาว มีขน **ข้อดอก** แบบข้อเชิงลด ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.6-3 ซม. ยาว 5.5-7 ซม. มีข้อเชิงลดจำนวน 2 ข้อ กว้าง 0.5-0.6 ซม. ยาว 5.7-7 ซม. ก้านข้อดอกยาว 15-30 ซม. แกนกลางข้อดอกเป็นเหลี่ยม **ข้อดอกย่อย** ออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงข้อดอกแบบเรียงสลับ ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของข้อดอกย่อยแบบร่วงยาก ข้อดอกย่อยรูปขอบขนานแกมรูปไข่ แบนบนล่าง กว้าง 2-2.2 มม. ยาว 5-6 มม. มีก้านยาว 2.5-3 มม. กาบข้อย่อยล่างขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 2 มม. ยาว 5 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา เป็นคลื่น 5-7 คลื่น เกลี้ยง และมีขนบริเวณขอบ ไม่มีเส้นบนกาบ กาบข้อย่อยบนรูปใบหอก กว้าง 1.3 มม. ยาว 5 มม. ปลายแหลม เนื้อหนาค่อนข้าง มีขน ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) เพศผู้ กาบล่างรูปรี กว้าง 0.9 มม. ยาว 4.3 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 1 เส้น กาบบนรูปรี กว้าง 0.5 มม. ยาว 4 มม. กลีบเกล็ด มี 2 อัน รูปกรวย ขนาด กว้าง 0.2 มม. ยาว 0.8 มม. เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.6 มม. อับเรณูยาว 1.7 มม. สีเหลืองส้ม ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศเมีย กาบล่างรูปรี กว้าง 0.3 มม. ยาว 4.7 มม. ปลายเว้า มีรยางค์บริเวณรอยเว้า ยาว 30 มม. เนื้อบางคล้ายกระดาษ ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปไข่ กว้าง 0.7 มม. ยาว 3.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ ไม่มีเส้นบนกาบ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปรีมี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง มี 2 เส้น (ภาพที่ 18)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณข้างทาง ใกล้พื้นที่เกษตรกรรม เส้นทางไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติไ้ม้ชัย ออกดอกเดือนตุลาคม

ชื่อไทย: กระเดือยหนู, หญ้ากระดูกไก่ (ชยันต); หญ้าแดง, หญ้านกสีชมพู (กรุงเทพ); หญ้าแพรงแดง (อ่างทอง)

ชื่อสามัญ: Wrinkled Centipede Grass, Wrinkle duck-beat.

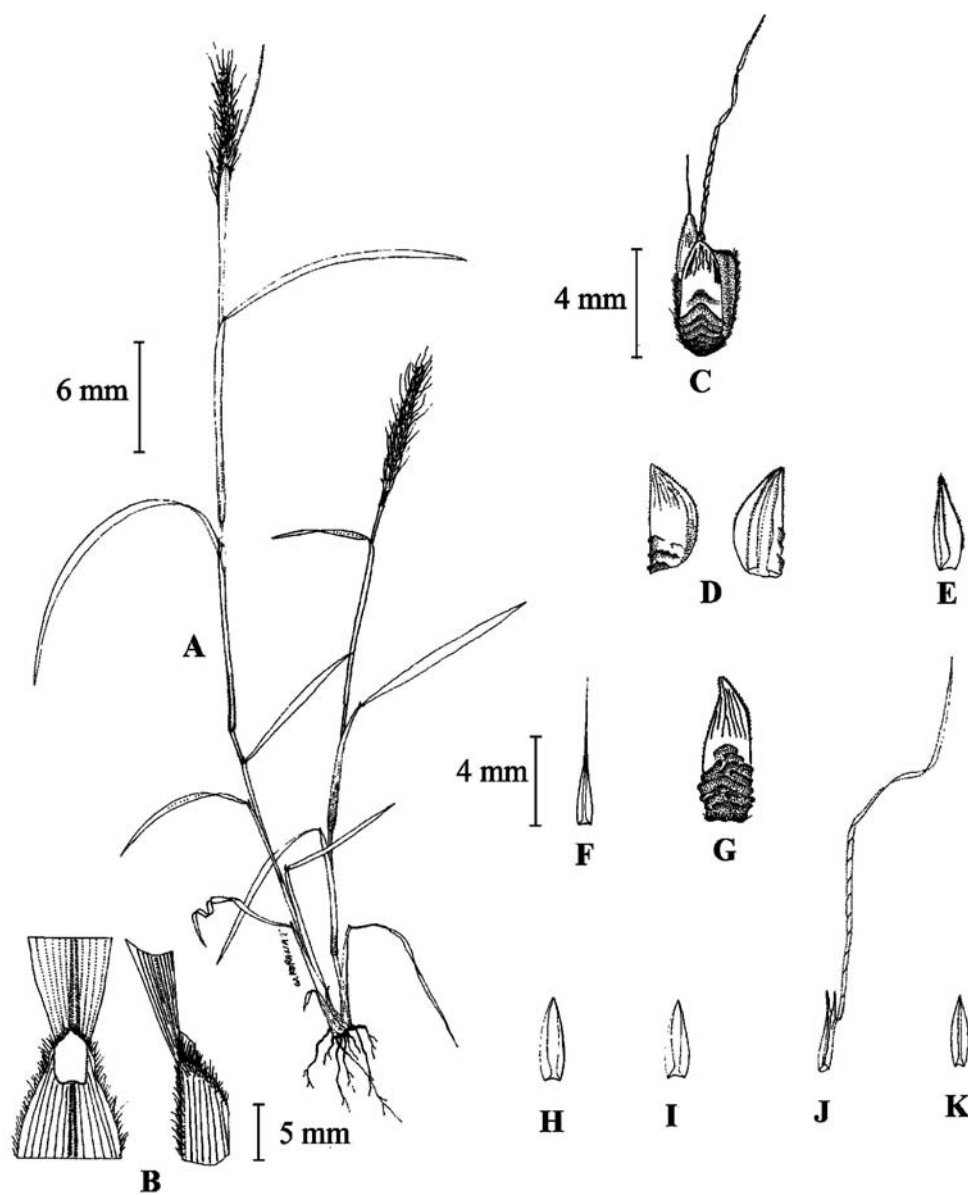
ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: C.F. van Beusekom et al. 3073 Kanchanaburi (BKF 552980); S. Sirimongkol 38 Kanchanaburi.

2) *Ischaemum thomsonianum* Stapf ex C.E.C. Fisch. in Gamble, Fl. Madras 1772. 1934.—*I. Murinum* Hook.f., Fl. Brit. Ind. 7: 135. 1896 non Forst. 1786.

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้น ตรง เจริญเป็นกอสูง 80-150 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกกาบ ข้อ บวม พอง สีเขียว มีขนยาวนุ่ม ใบแผ่นใบ รูปแถบ กว้าง 1.1-2 ซม. ยาว 15-32 ซม. ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบ ยาว 6-11 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบเป็นเชือก ยาว 3 มม. ปลายมน คอใบมีขน **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกประกอบ ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.5-0.8 ซม. ยาว 3.5-10 ซม. จำนวน 2 ช่อ ยาว 3.5-10 ซม. แกนกลางช่อดอกกลม เป็นเหลี่ยม **ช่อดอกย่อย**ออกเป็นคู่ ติดที่แกน แขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ ไร้ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบ ร่วงยาก ช่อดอกย่อยรูปขอบขนาน แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 3 มม. ยาว 6.5 มม. มีก้านยาว 1-1.5 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง 1.5 มม. ยาว 4 มม. ปลายเว้า เนื้อหนา มีขนยาวนุ่ม มีสัน 2 สัน มีเส้นบนกาบ 13 เส้น กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 1.2 มม. ยาว 6.5 มม. ปลายยาวคล้ายหาง เนื้อหนา มีขนยาวนุ่มเป็นกระจุกกลางกาบ มีเส้นบนกาบ 5 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) เพศ ผู้ กาลังรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบเล็กน้อย ไม่มี เส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3.9 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง บริเวณขอบเนื้อบางใส มีหนามบริเวณขอบ ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 2-2.5 มม. สีส้ม ดอกบน (ดอก ที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาลังรูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายเว้ามีระยะค้ำยาว 18 มม. เนื้อ บางใส มีขนเล็กน้อยบริเวณขอบกาบ กาบบน รูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง ใส มีหนามสันบริเวณขอบและปลายกาบ เกสรเพศผู้ มี 3 อัน อับเรณูยาว 2-2.5 มม. สีส้ม รังไข่อยู่เหนือวง กลีบ รูปรี มี ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง (ภาพที่ 19)

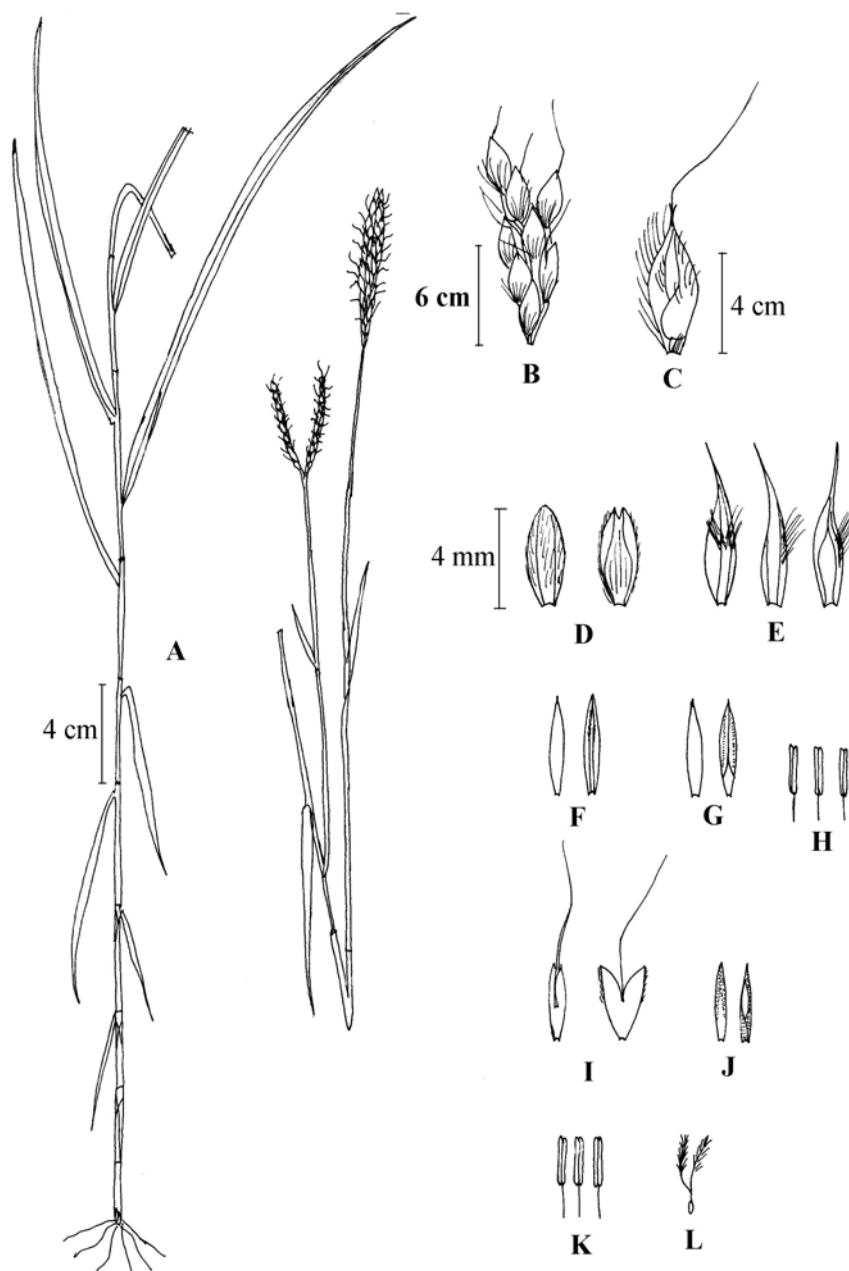
นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าเต็งรังที่ถูกทดแทน พื้นที่เปิดโล่งของป่า บริเวณหลัก กม. 13-16 ถนนไปทำการ อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ เส้นทางศึกษาธรรมชาติคอกต้องปะแล่ ออกดอกเดือนตุลาคม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: S. Sirimongkol 161 Kanchanaburi.

ภาพที่ 18 หญ้าแดง *Ischaemum rugosum* Salisb.

A. ลักษณะวิสัย	G. กาบช่อย่อยล่างของดอกมีก้านและไร้ก้าน
B. ลิ้นใบ	H. กาบล่างของดอกล่าง
C. ช่อดอกย่อย	I. กาบบนของดอกล่าง
D. กาบช่อย่อยล่างของดอกมีก้าน	J. กาบล่างของดอกบน
E. กาบช่อย่อยบนของดอกมีก้าน	K. กาบบนของดอกบน
F. กาบล่างของดอกมีก้าน	

ภาพที่ 19 *Ischaemum thomsonianum* Stapf ex C.E.C. Fisch.

A. ลักษณะวิสัย	F. กาบล่างของดอกล่าง
B. ลิ้นใบ	G. กาบบนของดอกล่าง
C. ช่อดอกย่อย	H. กาบล่างของดอกบน
D. กาบช่อย่อยล่างของดอกไร่ก้าน	I. กาบบนของดอกบน
E. กาบช่อย่อยบนของดอกไร่ก้าน	J. เกสรเพศผู้

1.5 ฝ้ายย่อย **Rottboelliinae** Presl, Rel. Haenk. 1: 329. 1830; *Ratzeburgiinae* Hook.f., Fl. Brit. India 7: 4. 1897; Clayton et al., Gen. Gram. 361. 1986.

ช่อดอกแบบช่อกระจุกเดี่ยว หรือบางครั้งออกคล้ายนิ้วมือ ออกที่ปลายหรือซอกใบ หรือกาบช่อกระจุกเปราะ น้อยมากที่จะเหนียว ช่อจะหนา หรือแบน ช่อดอกย่อยออกคู่ ไม่เหมือนกัน หายากที่ออก 3 ช่อดอกย่อยแบนบนล่าง แคลลัสคู่ บางครั้งเป็นรอยเบี้ยว ๆ กาบช่อดอกย่อยนี้อาจจนถึงเชิงเปราะ ฐานส่วนมากมีสัน 2 สัน ดอกย่อยล่างเพศผู้หรือเป็นหมัน กาบล่างของดอกบน รูปไข่แคบ ๆ ขอบเรียบ ไม่มีรยางค์ กลีบเกล็ดรูปปลายตัด หรือ เว้ามุม หรือมีซี่ฟันที่มุมใดมุมหนึ่ง ช่อดอกมีก้านแผ่นแพร่มาก ก้านบางครั้งเชื่อมไปกับข้อ พบ 2 สกุล คือ

รูปวิธานจำแนกสกุล

1 แกนกลางช่อดอก และก้านช่อดอกย่อยไม่เชื่อมกับปล้องของแกนกลางช่อดอก.... 1.1 **Coelorachis**

1 แกนกลางช่อดอก และก้านช่อดอกย่อยเชื่อมกับปล้องของแกนกลางช่อดอก..... 1.2 **Rottboellia**

1.1 สกุล **Coelorachis Brong.** in Duperr., Voy. Coq. Bot. Phan.: 64, f 14. 1831; Pohl, Fieldiana no. 4: 143-147. 1978; Clayton et al., Gen. Gram. 365. 1986.

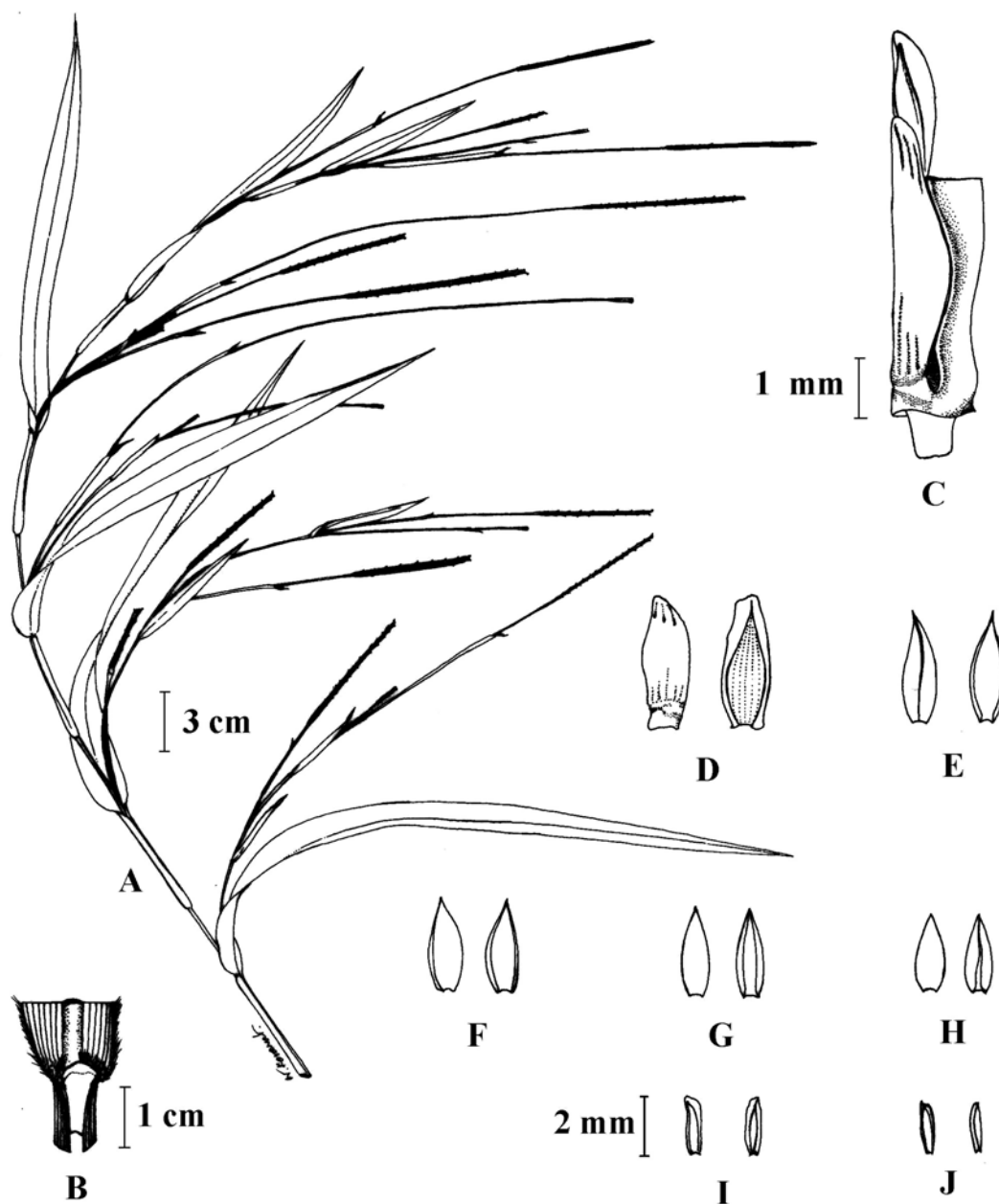
ลำต้นหยาบ เป็นกอ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด หรือซอกใบ และกิ่ง รอยเชื่อมแกนกลางช่อดอกเกลี้ยง หลุดง่าย และหลุดร่วงเมื่อแก่ ช่อดอกย่อยแบนด้านข้างและแบนบนล่าง ช่อดอกย่อยออกคู่ มีลักษณะไม่เหมือนกัน ช่อดอกย่อยไร้ก้าน แบนด้านข้าง ติดกับแกนกลางที่กลวงบริเวณที่เชื่อมกันของแกนกลาง สมบูรณ์เพศ ช่อดอกย่อยมีก้าน ลดรูป เพศผู้หรือไม่มีเพศ ก้านช่อดอกเป็นอิสระจากแกนกลาง พบ 1 ชนิด คือ

Coelorachis striata (Nees ex Steud.) A. Camus in Ann. Soc. Linn. Lyon, n.s. 68, 197. 1921.–*Rottboellia striata* Nees ex Steud., Syn. Pl. Glum. 1: 361. 1854.

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้า ลำต้น เหนือดินสูง 1-2 ม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกก้าน มีรากตามโคนต้น ขอบววมพอง สีม่วง กลีบเลี้ยงใบแผ่นใบ รูปแถบ กว้าง 2-3.8 ซม. ยาว 60-90 ซม. ปลายแหลม โคนตัด ขอบจักซี่ฟัน ผิวใบเกลี้ยง กาบใบยาว 12-17 ซม. สั้นกว่าปล้อง กลีบเลี้ยง ขอบมีขนยาวนุ่ม ลิ่นใบเป็นเชื้อ และปลายเป็นขน ยาว 2 มม. ปลายตัด คอใบสีขาว กลีบเลี้ยง **ช่อดอก**แบบช่อเชิงลดประกอบ ออกดอกที่ปลายกิ่งและซอกกิ่ง กว้าง 15 ซม. ยาว 26 ซม. แกนกลางช่อดอก กลม กลีบเลี้ยง ช่อเชิงลดมากมาย กว้าง 0.15 ซม. ยาว 7.5-10 ซม. **ช่อดอกย่อย**ออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ และจมลงไปในแกนกลางช่อดอก ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบหักเป็นข้อ ช่อดอกย่อยไร่ก้านรูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1.2 มม. ยาว 5 มม. กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 1.2 มม. ยาว 5 มม. ปลายมน เนื้อหนา แข็ง กลีบเลี้ยง มีเส้นบนกาบ 7 เส้น กาบบนรูปใบหอกแฉกรูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาว 4.2 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา กลีบเลี้ยง มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ไม่มีเพศ กาบล่างรูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง คล้ายเยื่อ มีขนบริเวณปลายขอบกาบ ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ กลีบเลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ กลีบเลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปขอบขนานแฉกรูปไข่ กว้าง 0.8 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ กลีบเลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกสรตัวผู้ มี 2 อัน รูปถ้วย ขนาดกว้าง 0.3 มม. ยาว 0.6 มม. เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.5 มม. อับเรณูยาว 1.2-1.4 มม. สีเหลือง ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรตัวเมีย 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่ม สีขาว ผลขนาดเล็ก เมล็ดเดี่ยว รูปไข่ กว้าง 0.8 มม. ยาวประมาณ 2 มม. ช่อดอกย่อยมีก้าน ลดรูปเหลือเพียงก้านรูปรี กว้าง 0.5 มม. ยาว 1.3 มม. มีก้านยาว 5.8 มม. กว้าง 0.5 มม. ไม่เชื่อมกับปล้อง แกนกลางช่อดอก (ภาพที่ 20)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณพื้นที่โล่งขอบป่าเบญจพรรณที่ระดับความสูง 200-500 ม. ที่ป่า 72 พรรษา ออกดอกเดือนตุลาคม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: C.F. van Beusekom et al. 4291A Chaiyaphum (BKF 55815); G. Murata et al. T-15870 Chiang Mai (BKF 57446); K. Iwatsuki et al. T-10929 Chiang Rai (BKF 45141); M. Tagawa et al. T-4416 Chiang Mai (BKF 34834); S. Sirimongkol 159 Kanchanaburi; T. Smitinand 3973 Chiang Mai (BKF 16785), 7081 Tak (BKF 22241); Th. Sorensen et al. 878 Chiang Mai (BKF 27334).

ภาพที่ 20 *Coelorachis striata* (Nees ex Steud.) A. Camus

A. ช่อดอก	F. กาบล่างของดอกล่าง
B. ลิ้นใบ	G. กาบล่างของดอกบน
C. ช่อดอกย่อย	H. กาบบนของดอกบน
D. กาบช่อย่อยล่างของดอกไร่ก้าน	I. กาบล่างของดอกมีก้าน
E. กาบช่อย่อยบนของดอกไร่ก้าน	J. กาบบนของดอกมีก้าน

1.2 สกุล *Rottboellia* L.f. Nov. Gram. Gen: 23. 1779 & Suppl. Pl.: 114. 1781 nom conserv non Scop. 1777; Pohl, Fieldiana no. 4: 510-512. 1978; Clayton et al., Gen. Gram. 366. 1986.

ลิ้นใบเป็นเยื่อบาง ช่อดอกแบบช่อกระจจะเดี่ยว รูปรี ช่อดอกย่อยรูปรีฝังอยู่บนแกนกลางช่อดอกช่อดอกย่อยมีก้านสั้นกว่าช่อดอกย่อยไร้ก้าน ขอบของก้านข้างหนึ่งเชื่อมกับปล้องของแกนกลางช่อดอก พบ 1 ชนิด คือ

Rottboellia cochinchinensis (Lour.) Clayton; *R. exaltata* L.f., W. Roxburgh, Fl. Ind. vol. 1: 354. 1975. Bor, Dansk Bot. Ark. 23(2): 165. 1965; Veldkamp et al., Concise Fl. Sing. 2: 305. 1986; Duist., Suppl. Gard. Sing. 57: 115. 2005.

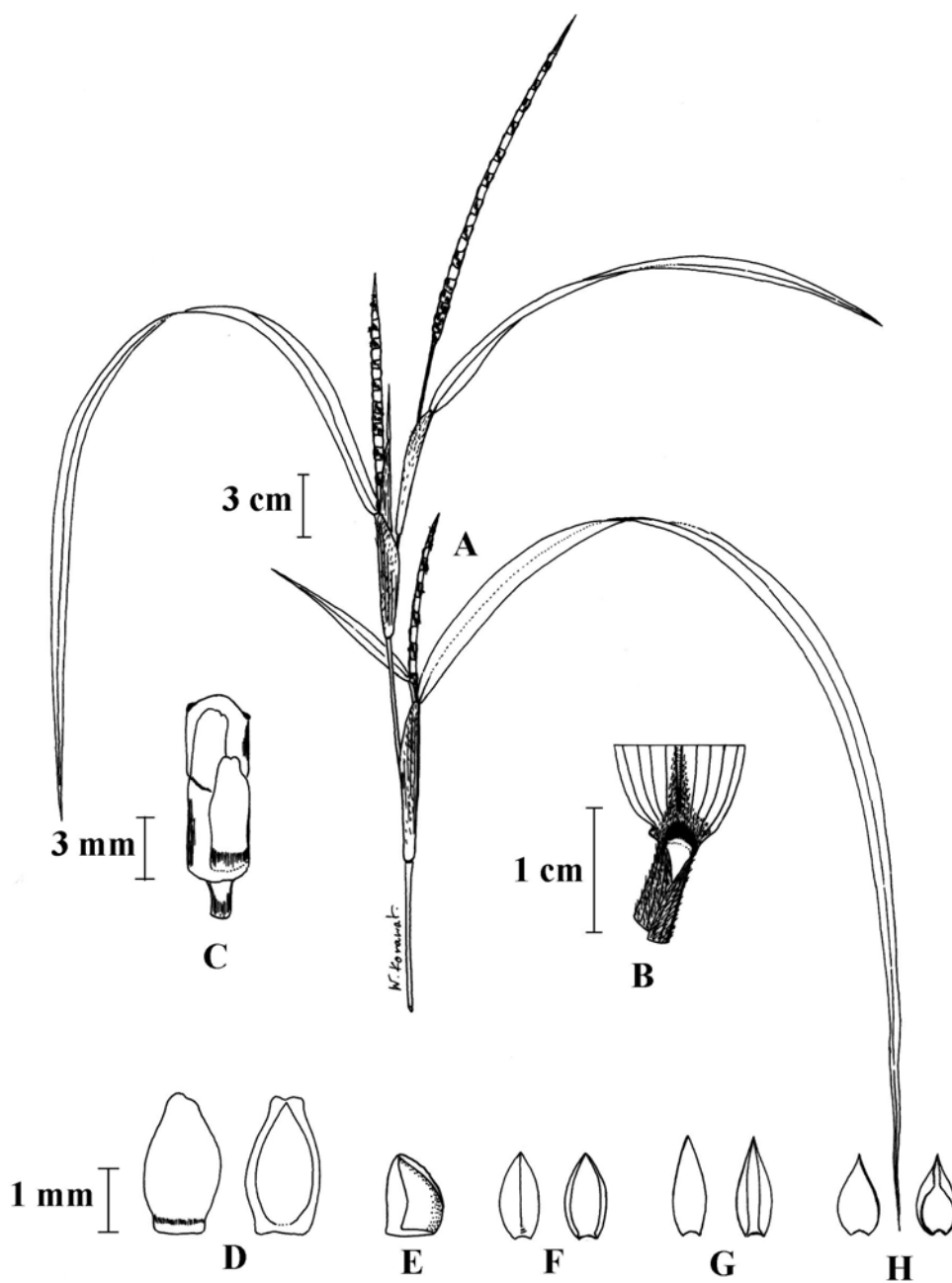
ไม้ล้มลุก หลายปี มีเหง้า ลำต้นตรงเจริญเป็นกอสูง 100-150 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ มีรากตามโคนต้น ช่อบวมพอง สีม่วง มีขนแข็ง ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.3-1.4 ซม. ยาว 4.5-43 ซม. ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบยาว 7-12 ซม. สั้นกว่าปล้อง มีขนมีต่อมที่ฐานยาวแข็ง ขอบมีขน ลิ้นใบเป็นเยื่อและปลายเป็นขน ช่อดอกแบบช่อกระจจะคล้ายช่อเชิงลด ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.3-0.5 ซม. ยาว 10-16 ซม. แกนกลางช่อดอกกลม เป็นข้อต่อกันประมาณ 14-18 ข้อ ช่อดอกย่อย ออกเป็นคู่ ติดเรียงสลับ มีก้านและไม่มีก้าน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยร่วงยาก เมื่อแก่แกนช่อดอกหักเป็นข้อ ช่อดอกย่อยไร้ก้านรูปไข่แบนด้านโป่งด้าน กว้าง 2-3.5 มม. ยาว 4-5 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 2 มม. ยาว 5 มม. ปลายมน เนื้อหนา แข็ง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบช่อดอกย่อยรูปไข่ กว้าง 3.5 มม. ยาว 4.5 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา แข็ง ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อยจำนวน 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ไม่มีเพศ กาบล่างรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 1.6 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา กาบบน รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 1.6 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบบน รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 1.5 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบล่าง รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 1.5 มม. ยาว 3.8 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกสรตัวผู้ 2 อัน รูปกรวยปลายตัด ยาว 0.4 มม. เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1.2 มม. อับเรณูยาว 2.4 มม. สีส้ม ฝังอยู่เหนือวงกลีบรูปไข่ มี 1 ช่อง มีอวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่ม ผลขนาดเล็ก เมล็ดเดี่ยว รูปไข่ กว้าง 1.2 มม. ยาวประมาณ 2.5 มม. ช่อดอกย่อยไร้ก้านลดรูป เป็นแผ่นแบน มีก้านยาว 3 มม. กว้าง 2 มม. เชื่อมกับปล้องของแกนกลางช่อดอก (ภาพที่ 21)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณขอบป่าเบญจพรรณ พื้นที่เปิดโล่ง เส้นทางไปบริเวณโป่งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติโป่งพระนอน ข้างทางบ้านห้วยเขย่ง ออกดอกเดือน ตุลาคม

ชื่อไทย: หญ้าโปร่งคาย (ลำปาง) หญ้าโขย่ง (กรุงเทพฯ) หญ้ากอ (ตราด)

ชื่อสามัญ: Itchgrass, Corngrass.

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 7854 Bangkok (BK 27858); *Bunnak* 533 Tak (BK 32541); *C. Chermisrivathana* s.n. Prachuap Khiri Khan (BK 36041); *C. Phengklay* et al. 2916 Kanchanaburi (BKF 48627); *D.J. Collins* 1911 Chon Buri (BK 27860); *G. Murata* et al. T-16831 Tak (BKF 61610); *P. Suvarnakoses* 2015 Kakon Nakhon (BKF 28300); *S. Sirimongkol* 50, 104 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 2698 Prachuap Khiri Khan (BK 50120), 3429 Uthai Thani (BK 54795); *T. Smitinand* 4860 Nakhon Ratchasima (BKF 18463).

ภาพที่ 21 หญ้าโปร่งคาย *Rottboellia cochinchinensis* (Lour.) Clayton

A. ช่อดอก	E. กาบช่อย่อยบนของดอกไร่ก้าน
B. ลิ้นใบ	F. กาบล่างของดอกล่าง
C. ช่อดอกย่อย	G. กาบล่างของดอกบน
D. กาบช่อย่อยล่างของดอกไร่ก้าน	H. กาบบนของดอกบน

1.6 เผ่าย่อย **Saccharinae** Griseb., Fl. Rumel. Bithyn 2: 472. 1844; *Erianthinae* Griseb. In Nachr. Ges. Wiss. Gott. 3: 89. 1868; Clayton et al., Gen. Gram. 328-330. 1986.

ช่อดอกออกที่ปลาย แบบช่อกระจุกเดี่ยว ออกคล้ายนิ้วมือ หรือออกเป็นช่อแยกแขนง แขนงกลาง เหนียว หรือเปราะ และข้อเรียว ช่อดอกย่อยออกคู่เหมือนกัน ช่อดอกย่อยมี 1 ช่อ ไร่ก้าน ส่วนที่เหลือมีก้าน ถ้าคู่ของช่อดอกย่อยมีก้าน แขนงกลางเหนียว ช่อดอกย่อยแบนบนล่าง มีขนคล้ายพู่ขนนก แคตลัสคล้ายรูป ถ้วย หรือรูปลิ้น เชื่อมต่อกัน กาบช่อดอกย่อยล่างส่วนใหญ่บาง นูน หรือแบนด้านหลังกาบ และมีสัน 2 สัน ดอกย่อยล่างเป็นหมัน พบเฉพาะกาบล่าง หรือเพศผู้ กาบบนของดอกย่อยบนรูปใบหอกถึงรูปขอบขนาน บางครั้งรูปหัวใจ เรียบ หรือปลายแยกเป็น 2 แฉก พร้อมกับรยางค์มีหรือไม่มีก็ได้ ส่วนมากเกลี้ยง พบ จำนวน 4 สกุล คือ

รูปวิธานจำแนกสกุล

1 ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง

2 ช่อแยกแขนงกว้าง แขนงกลางของช่อกระจุกเปราะ ช่อดอกย่อยออกคู่ มี 1 อันที่ไร่ก้าน
..... 1.6.4 *Saccharum*

2 ช่อแยกแขนงแคบ แขนงกลางของช่อกระจุกเหนียว ช่อดอกย่อยออกคู่ ช่อดอกย่อยมีก้านทั้งคู่
..... 1.6.1 *Imperata*

1 ช่อดอกแบบช่อกระจุก

3 ช่อดอกออกที่ซอกใบ แบบช่อกระจุก เดี่ยว ช่อดอกย่อยแบนข้าง
..... 1.6.3 *Pogonatherum*

3 ช่อดอกออกที่ปลายยอด แบบช่อกระจุก ออกเป็นรูปคล้ายนิ้วมือ กาบล่างของดอกล่าง ไม่มีรยางค์
..... 1.6.2 *Microstegium*

1.6.1 สกุล *Imperata* Cyr. Pl. Rar. Neap. 2: 26. 1972; Clayton et al., Gen. Gram. 333. 1986.

ลำต้นเป็นเหง้าทอดยาว ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงแคบคล้ายช่อเชิงลดมีขนสีขาวย่อนนุ่มคล้ายไหมหนาแน่น รูปรี ช่อดอกย่อยรูปคล้ายทรงกระบอก มีขนคล้ายไหมหนาแน่น กาบช่อดอกย่อยบางคล้ายเชื้อ

อับเรณู 1-2 อัน พบ 1 ชนิด คือ

Imperata cylindrica (L.) P. Beauv; Duist., Suppl. Gar. Sing. Vol. 57: 78. 2005.; Hook., Fl. Br. Ind. 7: 106. 1987

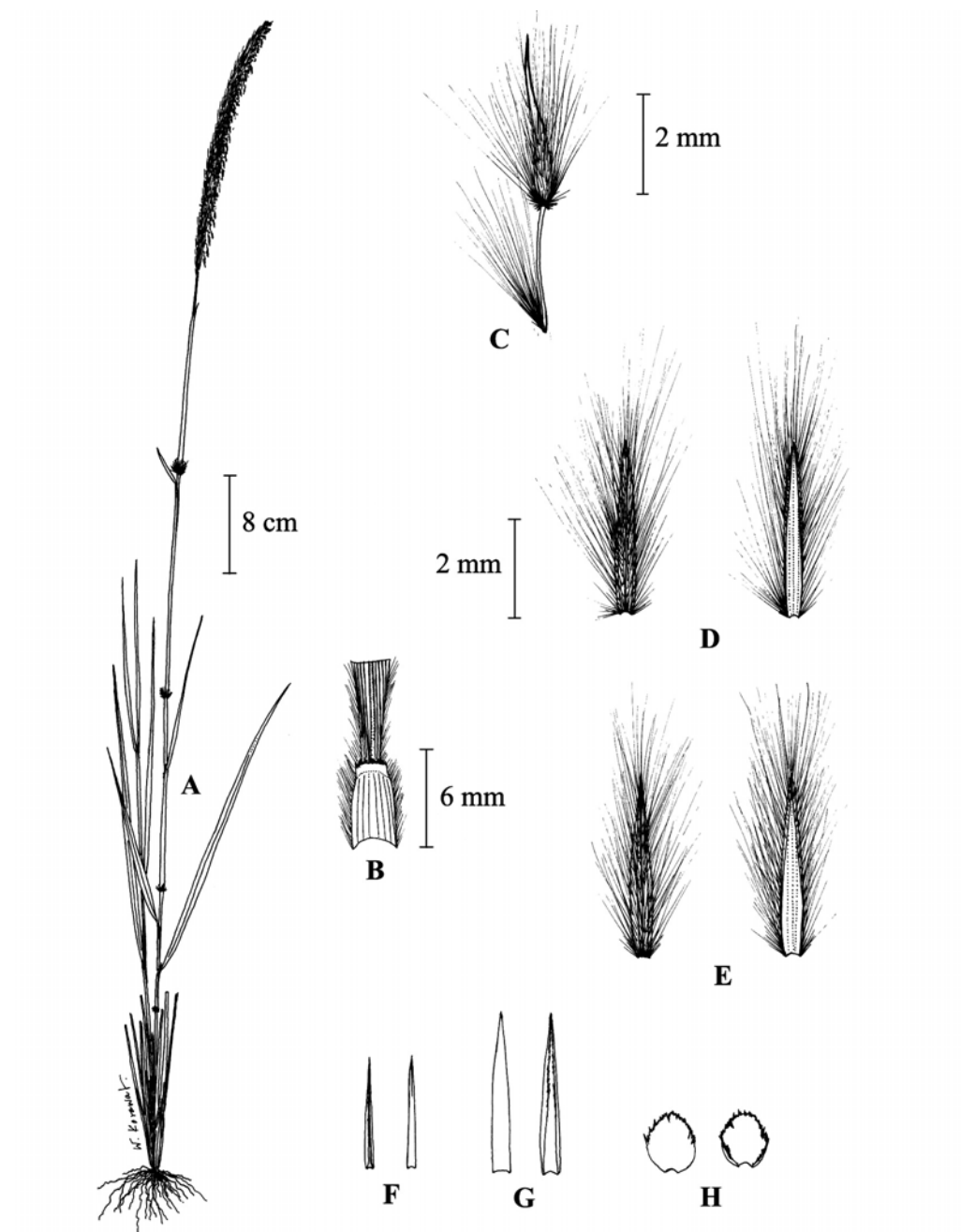
ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีไหล ลำต้นตรงเจริญเป็นกอสูง 50-165 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอก กาบ ขอบววมพอง สีม่วง หรือสีเขียว มีขนยาวนุ่ม ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 1.3-1.9 ซม. ยาว 90-125 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบจักซี่ฟัน ผิวใบเกลี้ยง กาบใบยาวกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบมีขน เส้นใบเป็นเยื่อและ ปลายเป็นขน ยาว 1 มม. ปลายตัด คอใบสีขาว เกลี้ยง **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง แฉก ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.9-1.2 ซม. ยาว 10-18 ซม. ก้านช่อดอกยาว 12-26 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม **ช่อดอก** ย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ มีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่าย ช่อดอกย่อยรูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.5-0.6 มม. ยาว 3.5 มม. มี ก้านยาว 1-3 มม. โคนมีขนนุ่มหุ้ม กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 3.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนยาวตามเส้นบนกาบ มีเส้นบนกาบ 5 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) สมบูรณ์เพศ กาล่างรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 3.4 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ มีขนยาว มีเส้นบนกาบ 5 เส้น กาบบนรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.4 มม. ยาว 1.6 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้ มี 2 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1 มม. อับเรณูยาว 2-2.2 มม. สีส้ม ฝังไข อยู่เหนือวงกลีบ รูปรีมี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ดอก บน (ดอกที่ 2) ไม่มีเพศ กาล่าง รูปใบหอก กว้าง 0.2 มม. ยาว 1.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางใส มีขน บริเวณปลายกาบ ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.3 มม. ยาว 1 มม. ปลาย ตัดเป็นแฉก ๆ เนื้อบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ (ภาพที่ 22)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณที่โล่ง พื้นที่ที่ถูกทำลาย ขอบป่าเบญจพรรณ เส้นทางไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ไม้ยักษ์ เส้นทางไปที่ทำการอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ขอบพุ่มมะเดื่อ ออกดอกเดือนตุลาคม-พฤษภาคม

ชื่อไทย: เกออี (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ลาลาง, ลาแล (มาเลย์-ยะลา) หญ้าคา (ทั่วไป)

ชื่อสามัญ: Alang-alang, Lalang.

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 3784 Bangkok (BK 27502); *E. Smith* 273 Bangkok (BK 27500); *M. Greijmans* 77 Ubon Ratchathani (BKF 131135); *P. Suvarnakoses* 1711 Yala (BKF 28156); *S. Sirimongkol* 20 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 2413 Chiang Mai (BK 51384); *T. Shimizu* T-10587 Lampang (BKF 41731); *T. Smitinand* s.n. Loei (BKF 10865); *Th. Sorensen* et al. 1390 Chiang Mai (BKF 27316); *Umpai* s.n. Bangkok (BK 28844).

ภาพที่ 22 หญ้าคา *Imperata cylindrica* (L.) P. Beauv

A. ลักษณะวิสัย

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อดอกย่อย

E. กาบล่างของดอกกลาง

F. กาบบนของดอกกลาง

G. กาบล่างของดอกบน

H. กาบบนของดอกบน

1.6.2 สกุล *Microstegium* Nees in Lindley, Nat. Syst. Ed. 2: 447. 1836; Bor in Kew Bull. 7: 209-223. 1952; Clayton et al., Gen. Gram. 335-336. 1986.

ปล้องและช่อดอกย่อยเกลี้ยง หรือมีขนเล็กน้อย กาบช่อดอกย่อยด้านล่างด้านหลังเป็นร่อง มีสัน 2 สัน ส่วนมากมีรยางค์สั้นๆ กาบช่อดอกย่อยบนเป็นสันตรงกลาง มีเส้นบนกาบ 3-5 เส้น ส่วนมากมีรยางค์สั้น ๆ เกสรเพศผู้ส่วนมาก 3 หายากที่เป็น 2 พบ 2 ชนิด คือ

รูปวิธานจำแนกชนิด

- 1 ช่อดอกช่อกระจะคล้ายนิ้วมือ มีจำนวนช่อดอก 3-4 ช่อ อับเรณูยาวไม่เกิน 2 มม. 1) *M. ciliatum*
- 1 ช่อดอกช่อกระจะคล้ายนิ้วมือ มีจำนวนช่อดอก 7-13 ช่อ อับเรณูยาวมากกว่า 2 มม. 2) *M. vagans*

1) *Microstegium ciliatum* (Trin.) A. Camus in Ann. Soc. Linn. Lyon 68: 201. 1921; Henrard, Blumea 3: 453. 1940; Ohwi in Acta Phytotaxgeobot. 11: 157. 1942; Jansen, Reinwardtia 2: 305. 1953; Bor, Dansk Bot. Ark. 23(2): 164. 1965. – *M. biaristatum* (Steud.) Keng in Sinensia 3: 92. 1932. – *M. ciliatum* var. *laxum* (Nees ex Steud.) Reeder, J. Arn. Arbor. 29: 338. 1948. – *M. monanthum* A. Camus, l.c. 200. – *Pollinia ciliata* Trin. in Mem. Acad.Sci. Peterb. 6, 2: 306. 1832. – *P. ciliata* var. *glabrata* Ridl., Fl. Mal. Pen. 5: 1989. 1925. – *P. monantha* var. *elmeri* Hack in Philip. J. Sci. 3: 167. 1908.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นโด้งอเล็กน้อยตอนโคนสูง 40-60 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอก กาบข้อบวมพอง สีม่วง มีขน ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.5-1.2 ซม. ยาว 7.5-19 ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบ ขอบเรียบ ผิวใบมีขน กาบใบยาว 3.5-9.5 ซม. สั้นกว่าปล้อง ขอบมีขน เส้นใบเป็นซี่ ยาว 1.4 มม. ปลายมน คอใบสีขาว เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อกระจะประกอบออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 1.5-2 ซม. ยาว 6-8 ซม. จำนวน 3-4 ช่อ ช่อกระจะยาว 6-8 ซม. แกนกลางช่อดอก เป็นเหลี่ยม ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกด้านเดียว ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่ายพร้อมแกนกลาง ช่อดอกย่อยไร่ก้านรูปใบหอกแกมรูปไข่ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1 มม. ยาว 4 มม. กาบช่อดอกย่อยบนรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 1 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายกระดาษ มีขนนุ่ม ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอก ที่ 1) ลดรูป กาบล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่

กว้าง 0.8 มม. ยาว 3.4 มม. ปลายมีรยางค์ยาว 0.6 มม. เนื้อบางคล้ายกระดาษ มีขนบริเวณขอบกาบ เส้นบนกาบ 1 เส้น ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปรี กว้าง 0.3 มม. ยาว 0.5 มม. ปลายเว้า มีรยางค์บริเวณรอยเว้า ยาว 11 มม. เนื้อบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.3 มม. ยาว 1 มม. ปลายมน เนื้อบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ช่อดอกย่อยมีก้านรูปใบหอกแกมรูปไข่แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.6 มม. ยาว 3.2 มม. มีก้านยาว 2 มม. กาบช่อดอกขอบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 1 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อหนาคล้ายกระดาษ มีขนยาว บริเวณขอบและโคน กาบ ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) กลรูป กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 3.1 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายกระดาษ มีขนอวบน้ำ สั้น ไม่มีเส้นบนกาบ ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศผู้ กาบบนเป็นรยางค์ยาว 7.5 มม. กาบล่างรูปไข่กลับ กว้าง 0.2 มม. ยาว 0.4 มม. ปลายมน เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.5 มม. อับเรณูยาว 1.8 มม. สีเหลือง

นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าเบญจพรรณ ที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติไทรโยค เส้นทางไปบึงน้ำทิพย์ ที่ระดับความสูง 200-400 ม. ออกดอกเดือนธันวาคม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 10234 Kanchanaburi (BK 27506), 13840 Satul (BK 27505), 17640 Nakhon Ratchasima (BK 28693), 19198 Trang (BK 28710); *S. Sirimongkol* 64 Kanchanaburi; *Y. Paisooksantivata* y 1942-86 Phrae (BK 59823).

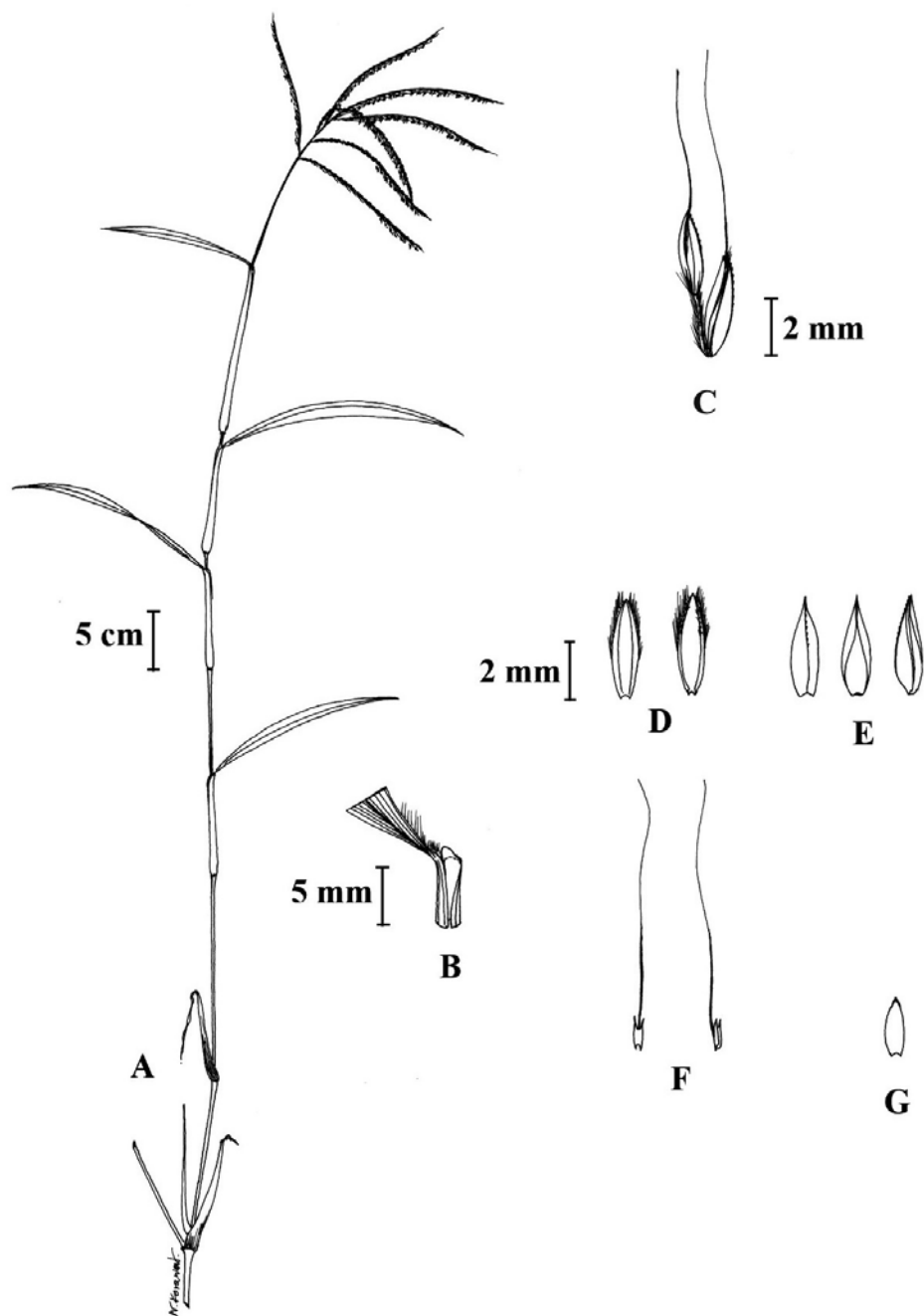
2) *Microstegium vagans* (Nees ex Steud.) Henrard, Blumea 3: 455. 1940. –*M. gratum* A. Camus, l.c. 201.1921. –*M. montanum* (Nees ex Steud.) Henrard, Blumea 3: 455. 1940. –*Panicum vagans* Nees ex Steud., l.c. 410; Bor, Dansk Bot. Ark. 23(2): 164. 1965.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว หรืออายุหลายปี ลำต้นโคงงอเล็กน้อยตอนโคน หรือเลื้อยทอดนอน สูง 40-80 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกกาบ ขอบววมพอง สีม่วง เกลี้ยง ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 1.2-1.7 ซม. ยาว 10-17 ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบ ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบ ยาว 5-9.5 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบเป็นเยื่อ ยาว 1.5-2 มม. ปลายมน คอใบสีขาว ช่อดอกแบบช่อกระจุกประกอบ จำนวน 7-13 ช่อ ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 3-4.5 ซม. ยาว 9.5-12 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม ก้านช่อดอก ยาว 10-14 ซม. ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกด้านเดียว ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่าง

ต่างกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่ายพร้อมแกนกลาง ช่อดอกย่อยไว้ก้านรูปใบหอก แบน ด้านบนด้านล่าง กว้าง 1 มม. ยาว 4 มม. มีก้านยาว 2 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.9 มม. ยาว 3.7 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา มีขนยาวนุ่ม มีสัน 2 สัน ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ละครูป กาบบนรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.5 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา เป็นมัน มีขนสั้น มีสัน มีเส้นบนกาบ 1 เส้น ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาล้างรูปรี กว้าง 0.2 มม. ยาว 0.5 มม. ปลายเว้า มีรยางค์บริเวณรอยเว้ายาว 9 มม. เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกือบไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปขอบขนาน กว้าง 0.6 มม. ยาว 2.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกือบไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกสรตัวผู้ มี 2 อัน รูปถ้วย เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.5 มม. อับเรณูยาว 2.5 มม. สีเหลือง ฝังไขอยู่เหนือวงกลีบ รูปรีมี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ช่อดอกย่อยมีก้านรูปใบหอก แบน ด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.6 มม. ยาว 3 มม. มีก้านยาว 2 มม. มีขนยาวนุ่ม ที่ก้าน กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา มีขนยาวนุ่ม มีเส้นบนกาบ 2 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ละครูป กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา เป็นมัน มีขน ไม่มีเส้นบนกาบ ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศผู้ กาล้างรูปรี กว้าง 0.1-0.2 มม. ยาว 0.4 มม. ปลายเว้า มีรยางค์บริเวณรอยเว้ายาว 6.5 มม. เนื้อบาง เกือบไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.2 มม. ยาว 1 มม. เนื้อบาง เกือบไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกสรตัวผู้ มี 2 อัน รูปกรวย เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.5 มม. อับเรณูยาว 2.2-2.3 มม. สีเหลือง (ภาพที่ 23)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณข้างทางบ้านห้วยเขย่ง พื้นที่เปิดโล่ง ออกดอกเดือนธันวาคม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 6570 Chiang Mai (BK 27507); *C. Chermisrivathana* 1097 Loei (BK 42092); *S. Sirimongkol* 64, 68 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 1420 Chiang Rai (BK 44171)

ภาพที่ 23 *Microstegium vagans* (Nees ex Steud.) Henrard

A. ช่อดอก	E. กาบล่างของดอกล่าง
B. ลิ้นใบ	F. กาบล่างของดอกบน
C. ช่อดอกย่อย	G. กาบบนของดอกบน
D. กาบช่อดอกบน	

1.6.3 สกุล *Pogonatherum* P. Beauv., Ess. Agrost.: 56. 1812; Clayton et al., Gen. Gram. 334-335. 1986.

ลำต้นเป็นกอแน่น ลำเกลี้ยงแข็งคล้ายลำไผ่ ช่อดอกแบบช่อกระจุกเดี่ยว ออกที่ปลายหรือข้อ
แกนกลางเปราะ ช่อดอกย่อยแบนข้าง แคลลัสรูปร่างมนและมีขนอ่อนคล้ายไหม รอบกาบช่อย่อยบนและ
กาบล่างของดอกล่างมีรยางค์ พบ 1 ชนิด คือ

Pogonatherum crinitum (Thunb. ex Murr.) Kunth; Keng et al., Concise Fl. Sing., Monocots 2: 178.
1998. –*P. paniceum* (Lam.) Hack.; Gilliland, Fl. Mal. 3: 251. 1971. –*P. saccharoideum* P. Beauv. var.
monandra Hack.; Ridl., Materials Fl. Mal. Pen. 3: 154. 1907; Ridl., Fl. Mal. Pen. 5: 195. 1925 (both
excluding Singapore).

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้า ลำต้น เหนือดินสูง 25-30 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ ช่อ
บวมพอง สีเขียว มีขนสีขาว ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.1-0.25 ซม. ยาว 3-5.5 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ
ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบ ยาว 1.2-3.5 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบเป็นเชื้อและปลาย
เป็นขน ยาว 0.5 มม. ปลายตัด คอใบสีขาว มีขน ช่อดอกแบบช่อกระจุกประกอบ จำนวน 2 ช่อ ออกดอกที่
ปลายกิ่ง กว้าง 0.15-0.4 ซม. ยาว 2.5-3 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม ก้านช่อดอกยาว 8-11.5 ซม.
ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การ
หลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่ายพร้อมแกนกลางดอก ช่อดอกย่อยไร่ก้านรูปขอบขนานแกมรูปไข่ แบน
ด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.4 มม. ยาว 1.6 มม. กาบช่อย่อยบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 0.4 มม. ยาว
1.5 มม. ปลายเว้า เนื้อบาง มีขนยาวบริเวณปลายกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง
(ดอกที่ 1) ละครูป กาบบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.3 มม. ยาว 1.5 มม. ปลายแหลม มีรยางค์
ยาว 13-16 มม. เนื้อบางคล้ายเยื่อ มีขนบริเวณปลายกาบ มีเส้นบนกาบ 1 เส้น ดอกบน (ดอกที่ 2)
สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 0.3 มม. ยาว 1.2 มม. ปลายเว้า มีรยางค์ ยาว 18 มม.
เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 1 เส้น กาบบน รูปไข่ กว้าง 0.3-0.5 มม. ยาว 1 มม. ปลายแหลม
เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1 มม. อับเรณูยาว 0.8
มม. สิกิริมี ช่อดอกย่อยมีก้านรูปขอบขนานแกมรูปไข่ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.4 มม. ยาว 1.5 มม. มี
ก้านยาว 1 มม. กาบช่อย่อยบนรูปขอบขนาน กว้าง 0.2 มม. ยาว 1 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง ปลายกาบมี
ขน ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ละครูป กาบล่างรูปขอบขนานแกมรูปไข่

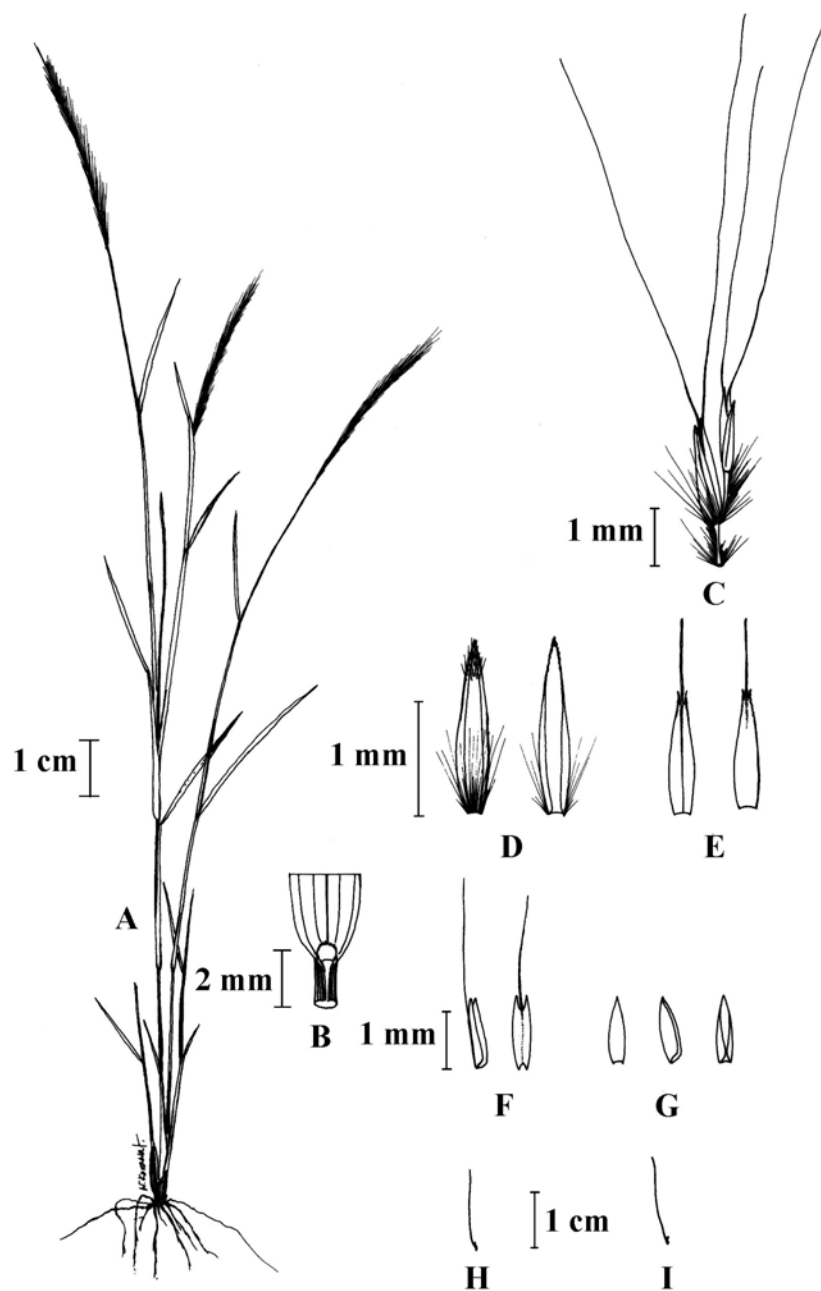
กว้าง 0.25 มม. ยาว 1.2 มม. ปลายแหลม มีรยางค์ยาว 9 มม. เนื้อบาง มีขนบริเวณเส้นกลาง มีเส้นบน กาบ 1 เส้น ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศเมีย กาบล่างรูปขอบขนาน กว้าง 0.2 มม. ยาว 1 มม. ปลายเรียว มีรยางค์ ยาว 15 มม. เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบน กาบ 1 เส้น กาบบนรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง 0.2 มม. ยาว 0.8 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบน กาบ (ภาพที่ 24)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าดิบเขา ใกล้เคียง เส้นทางไปบ้านอีต่อง ขอบพุ่มมะเดื่อ ออกดอกเดือน ตุลาคมถึง เดือนเมษายน

ชื่อไทย: หญ้าไผ่หยอง (ตราด); หญ้ายุง (เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ: Bamboo grass.

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *C. Hambananda* 253 Lampang (BKF 30159); *C. Phengkhai* 81 Phrae (BKF 4978); *K. Bunchuai* 387 Chiang Mai (BKF 15961); *K. Larsen et al.* 41194 Satun (BKF 123424); *M. Tagawa et al.* T-9206 Lamphun (BKF 41774); *S. Sirimongkol* 48 Kanchanaburi; *P. Suvarnakoses* 2004 Sakon Nakhon (BKF 28152); *T. Smitinand et al.* 93 Chiang Mai (BKF 4978); *Th. Sorensen et al.* 1527 Chiang Mai (BKF 27092).

ภาพที่ 24 หญ้าไผ่ของ *Pogonatherum crinitum* (Thunb. ex Murr.) Kunth

A. ลักษณะวิสัย

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อดอกย่อย

E. กาบล่างของดอกล่าง

F. กาบล่างของดอกบน

G. กาบบนของดอกบน

H. รยางค์ของกาบช่อดอกบน

I. รยางค์กาบล่างของดอกบน

1.6.4 สกุล *Saccharum* L., Sp. Pl.: 54. 1753; Clayton et al., Gen. Gram. 330-331. 1986.

ลำต้นเป็นกอมีเหง้าแข็ง ที่ข้อมีตารากเป็นแถว 1-2 แถว ช่อดอก แบบช่อแยกแขนงเปิด รูปรี ประกอบด้วยช่อกระจะจำนวนมาก ช่อดอกย่อยไร้ก้าน มีขนสีขาวอ่อนนุ่มคล้ายไหมรอบที่เคลือบ กาบช่อดอกย่อย เนื้อบางเปราะหรือหยาบคล้ายกระดาษ กาบล่าง เนื้อบางคล้ายเยื่อ ปลายเว้า ช่อดอกย่อยไร้ก้านและมีก้าน มีเพศ และรูปร่างเหมือนกัน กลีบเกล็ดมีจำนวน 2 อัน อับเรณูจำนวน 2-3 อัน พบ 2 ชนิด คือ

รูปวิธานจำแนกชนิด

- 1 ลำต้นอ้วนสั้น ก้านช่อดอกและแกนกลางของช่อแยกแขนงเกลี้ยง 1) *S. arundinaceum*
- 2 ลำต้นเรียวยาว ก้านช่อดอกและแกนกลางของช่อแยกแขนงมีขน 2) *S. spontaneum*

1) *Saccharum arundinaceum* Retz., Obs. Bot. 4: 14. 1786.; Hook., Fl. Brit. Ind. 7: 119. 1896; Craib, Contr. Fl. Siam p. 34. –*Erienthus arundinaceus* (Retz.) Jeswiet in Arc. Suikerind. Ned. Ind.: 399. 1925.; – *S. Bengalense* Retz., l.c. 5: 16. 1789.; –*S. exalltatum* Roxb., Fl. Ind. 1: 245. 1820.

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้า ลำต้นเหนือดินสูง 2-4 ม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ มีรากตามโคนต้น ช่อบวมพอง สีเขียว เกลี้ยง ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 1.7-2.4 ซม. ยาว 85-125 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบจักซี่ฟัน ผิวใบเกลี้ยง กาบใบยาว 30-50 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบเป็นเยื่อ ยาว 2 มม. ปลายมน คอใบมีขนนุ่ม ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 8-15 ซม. ยาว 51-72 ซม. ก้านและแกนกลางช่อดอกเกลี้ยง แกนช่อกระจะมีขนยาว ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ช่อดอกย่อย รูปใบหอกแบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1 มม. ยาว 6 มม. มีก้านยาว 0-2 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 4 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขนยาว มีเส้นบนกาบ 2 เส้น บริเวณขอบกาบ และมีหนามบริเวณสัน กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 3.8 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขน ยาว เส้นบนกาบ 1 เส้น และมีหนามบริเวณสัน มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ไม่มีเพศ กาบล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.7 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 1 เส้น กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.8 มม. ยาว 5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณเส้นกลางกาบ เส้นบนกาบ 1 ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 3 มม. ปลายมน เนื้อบาง

มีขน ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.3 มม. ยาว 1.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ
เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ (ภาพที่ 25)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณพื้นที่เปิดโล่ง ข้างทาง ออกดอกเดือนมกราคม

ชื่อพื้นเมือง: เขม (ทั่วไป) ตะโป (กะเหรี่ยง, แม่ฮ่องสอน) แดรง (สุรินทร์) ป่ง (ภาคเหนือ)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *F. Konta* et al. 3937 Chiang Mai (BKF 124876); *G. Murata* et al. T-17721
Chanthaburi (BKF 64537); *J. Supapol* 259 Chumphon (BKF 086359); *S. Sirimongkol* 82
Kanchanaburi; *T. Koyama* et al. 15338 Nakhon Sawan (BKF 72193).

2) *Saccharum spontaneum* L., Gilliland, Fl. Mal. 3: 224. 1971. –*Imperata spontanea* (L.) P. Beauv. Ess.
Agrost.: 8. 1812. –*Saccharum semidecumbens* Roxb., Fl. Ind. 1: 241. 1975.

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้า ลำต้น เหนือดินสูง 1.5-4 ม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกกาบ มีราก
ตามโคนต้น ข้อวมพอง สีเขียว มีขนสีขาว ใบแผ่นใบ รูปแถบ กว้าง 1.3-2.5 ซม. ยาว 66-119 ซม. ปลาย
แหลม โคนตัด ขอบจักซี่ฟัน ผิวใบเกลี้ยง กาบใบ ยาว 12.5-31 ซม. ยาวกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง ลื่นใบ
เป็นเยื่อและปลายเป็นขน ยาว 2 มม. ปลายแหลม **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 10-
22 ซม. ยาว 30-60 ซม. ก้านและแกนกลางช่อดอก มีขนยาว แกนช่อกระจะมีขนยาว **ช่อดอกย่อย**
ออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ ไร้ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วง
ของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่าย ช่อดอกย่อยรูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.7 มม. ยาว 4 มม. มี
ก้านยาว 2.5-3 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.7 มม. ยาว 3.8 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง
เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 2 เส้น กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง
แข็ง มีขนบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 1 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ลดรูป กาลังรูป
ใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 2.9-3 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ มีขนบริเวณขอบกาบ ไม่มีเส้นบน
กาบ ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.3 มม. ยาว 2.8 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง
คล้ายเยื่อ มีขนบริเวณขอบกาบ ไม่มีเส้นบนกาบ กาลังรูปไข่กลับ กว้าง 0.4 มม. ยาว 0.6 มม. ปลายมน
เนื้อบางคล้ายเยื่อ มีขนปลายกาบบริเวณขอบ ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกสรตัวผู้ มี 2 อัน รูปถ้วย เกสรเพศผู้มี 3

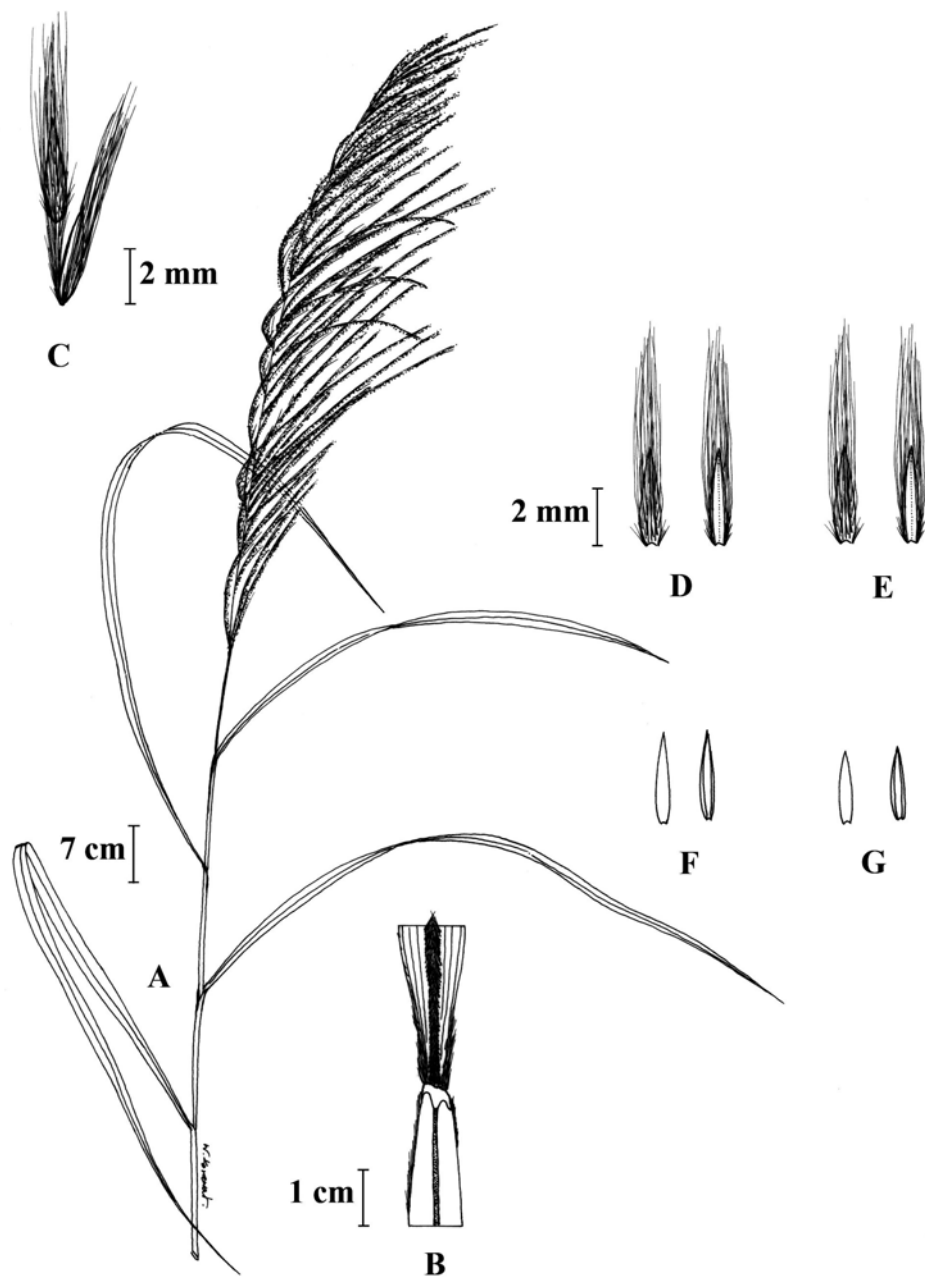
อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1.5 มม. อับเรณูยาว 1.8 มม. สีเหลือง ฝังไข่อู่อันหนึ่งวงกลีบรูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง

นิเวศวิทยา: พบบริเวณขอบป่าเบญจพรรณ ขอบป่าไผ่ ข้างทาง พื้นที่เปิดโล่ง ของเส้นทางไปทำการอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ออกดอกเดือนตุลาคม

ชื่อไทย: แคมดอกขาว กาหลวง (เชียงใหม่) กาหลวง พง เลา (ทั่วไป) อ้อยเลา (ลพบุรี)

ชื่อสามัญ: Wild cane

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *S. Sirimongkol* 172 Kanchanaburi; *T. Smitinand* 10007 Saraburi (BKF 54182); *Th. Sorensen* et al. 5926 Chiang Mai (BKF 27321)

ภาพที่ 25 แขนง *Saccharum arundinaceum* Retz.

A. ลักษณะวัชพืช

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อย่อยบน

E. กาบล่างของดอกล่าง

F. กาบล่างของดอกบน

G. กาบบนของดอกบน

1.7 เผ่าย่อย **Sorghinae** Bluff, Nees & Schauer, Comp. Fl. Germ. Ed. 2, 1: 46. 1836. Bothriochloinae Keng in Sinensia 10: 282. 1930 sine descr lat; Clayton et al., Gen. Gram. 338. 1986.

ช่อดอกออกที่ปลาย หายากที่ออกที่ซอกใบ ช่อดอกออกเดี่ยว หรือรูปคล้ายนิ้วมือ หรือช่อกระจุกแบบช่อแยกแขนง หรือเรียงเวียน ช่อกระจุกมีแกนกลางที่เปราะ และข้อเรียว ช่อดอกย่อยบางครั้งลดรูปไปเป็นกลุ่มละ 3 หรือออกเดี่ยว บางครั้งก็ออกเป็นคู่ที่ช่อดอกย่อยไม่เหมือนกัน ช่อดอกย่อยไร้ก้านสมบูรณ์เพศ ปกติแบนบนล่าง แคลลัสปลายหุ้ม และคล้ายรูปถ้วย หรือปลายตัด กาบช่อดอกย่อย บางครั้งนูน และมน ดอกย่อยต่างลดรูป มีเฉพาะกาบล่าง กาบล่างของดอกบนรูปขอบขนานถึงรูปแถบ ขอบเรียบหรือปลายเป็น 2 แฉก ส่วนใหญ่มีรยางค์เรียว ช่อดอกย่อยมีก้านเพศผู้หรือเป็นหมัน บางครั้งลดรูปมาก หายากที่จะมีแคลลัสขนาดเล็ก พบ 3 สกุล คือ

รูปวิธานจำแนกสกุล

- 1 ช่อดอกย่อย ออก 3 ช่อ ช่อดอกย่อยไร้ก้านสมบูรณ์เพศ มีก้านเพศผู้ 1.7.2 *Chrysopogon*
- 1 ช่อดอกย่อยออกคู่ ช่อดอกย่อยไร้ก้านสมบูรณ์เพศ มีก้านเพศผู้
 - 2 ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกคล้ายนิ้วมือ จำนวน 1-4 ช่อ 1.7.3 *Dichanthium*
 - 2 ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง 1.7.1 *Bothriochloa*

1.7.1 สกุล *Bothriochloa* Kuntze, Rev. Gen P. 2: 762. 1891; Clayton et al., Gen. Gram. 344. 1986.

ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ช่อดอกย่อยออกคู่ ช่อดอกย่อยไร้ก้านสมบูรณ์เพศ แบนด้านล่าง แคลลัส มีขนเป็นแถบ กาบช่อดอกย่อยและบนมีขนาดเท่ากัน ช่อดอกย่อยมีก้านเพศผู้หรือไม่มีเพศ ไม่มีรยางค์ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ช่อดอกย่อยออกคู่ ช่อดอกย่อยไร้ก้านสมบูรณ์เพศ แบนด้านล่าง แคลลัส มีขนเป็นแถบ กาบช่อดอกย่อยและบนมีขนาดเท่ากัน ช่อดอกย่อยมีก้านเพศผู้หรือไม่มีเพศ ไม่มีรยางค์ ก้านช่อดอกย่อย เป็นเส้นแถบมีร่องยาว จากการสำรวจพบจำนวน 2 ชนิด คือ

รูปวิธานจำแนกชนิด

1 ลำต้นเป็นกอ ตั้งตรง กาบช่อย่อยล่างไม่มีรอยบุ๋ม แขนงช่อดอกที่ออกจากแกนกลางไม่แตกแขนงหรือแตกแขนงได้อีก 1 ครั้ง1) *B. intermedia* var. *intermedia*

1 ลำต้นเป็นกอ โกงงอเล็กน้อยตอนโคน กาบช่อย่อยล่างมีรอยบุ๋ม 1 รอย แขนงช่อดอกที่ออกจากแกนกลางไม่แตกแขนงหรือแตกแขนงได้อีก 1 ครั้ง 2) *B. intermedia* var. *punctata*

1) *Bothriochloa intermedia* (R.Br.) A. Camus var. *intermedia* in Ann. Soc. Linn. Lyon, 1930, n.s. 76, 164. 1931; Bor, Grass Ind. Burm. Ceyl. 108. 1960; Sathagul, Dichanthium and its allies in Thai. 47-48. 1990.

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้า ลำต้นตั้งตรง สูง 80-120 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ มีรากตามโคนต้น ข้อบวมพอง สีเขียว เกลี้ยง ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.4-1.2 ซม. ยาว 13.5-33.5 ซม. ปลายแหลม โคนตัด ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบ ยาว 7.5-12.5 ซม. ยาวกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง ลื่นใบเป็นเยื่อ ปลายมน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 12 ซม. ยาว 20 ซม. แกนกลางช่อดอกกลม เกลี้ยง ยาวกว่าแขนงช่อดอก ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับไว้ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่าย ช่อดอกย่อยไว้ก้านรูปใบหอกแบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.7 มม. ยาว 3.2 มม. โคนมีขนยาวนุ่มหุ้ม กาบช่อย่อยล่างรูปใบหอก กว้าง 0.7 มม. ยาว 3.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนสั้น มีเส้นบนกาบ 5 เส้น กาบช่อย่อยบนรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3.1 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 1 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ละครูป กาล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.3 มม. ยาว 2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศเมีย กาล่างเปลี่ยนเป็นรยางค์ ยาว 13.5 มม. มีขน ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขน ยาวนุ่มสีม่วง ช่อดอกย่อยมีก้านรูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.7 มม. ยาว 3.5 มม. มีก้านยาว 2 มม. มีขนยาวนุ่ม 2 ปีก กาบช่อย่อยล่างรูปใบหอก กว้าง 0.7 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขน มีเส้นบนกาบ 7 เส้น กาบช่อย่อยบนรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 1 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) กาล่างรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 2.6 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณปลายขอบกาบ ไม่มีเส้นบนกาบ เพศผู้ กลีบเกล็ด

มี 2 อัน รูปกรวย เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.5 มม. อับเรณูยาว 1.4 มม. ดอกบน (ดอกที่ 2) ไม่มีเพศ กาล้างรูปไข่ กว้าง 0.2 มม. ยาว 0.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกือบไม่มีเส้นบนกาบ (ภาพที่ 26)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณที่โล่ง ข้างทาง เส้นทางเข้าบ้านห้วยเขย่ง ออกดอกเดือนตุลาคม

ชื่อไทย: หญ้าหอม หญ้าหางหมา

ชื่อสามัญ: Forest blue grass

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *C. Chermisrivathana* 143 Prachuap Khiri Khan (BK 36182); *J.F. Maxwell* 74-597 Saraburi (BK 51448); *S. Sirimongkol* 51 Kanchanaburi; *T. Smitinand* 1860 Loei (BKF 10928), 2034 Loei (BKF 10900), 2035 Loei (BKF 10899); *Th. Sorensen et al.* 5481 Chiang Mai (BKF 27228).

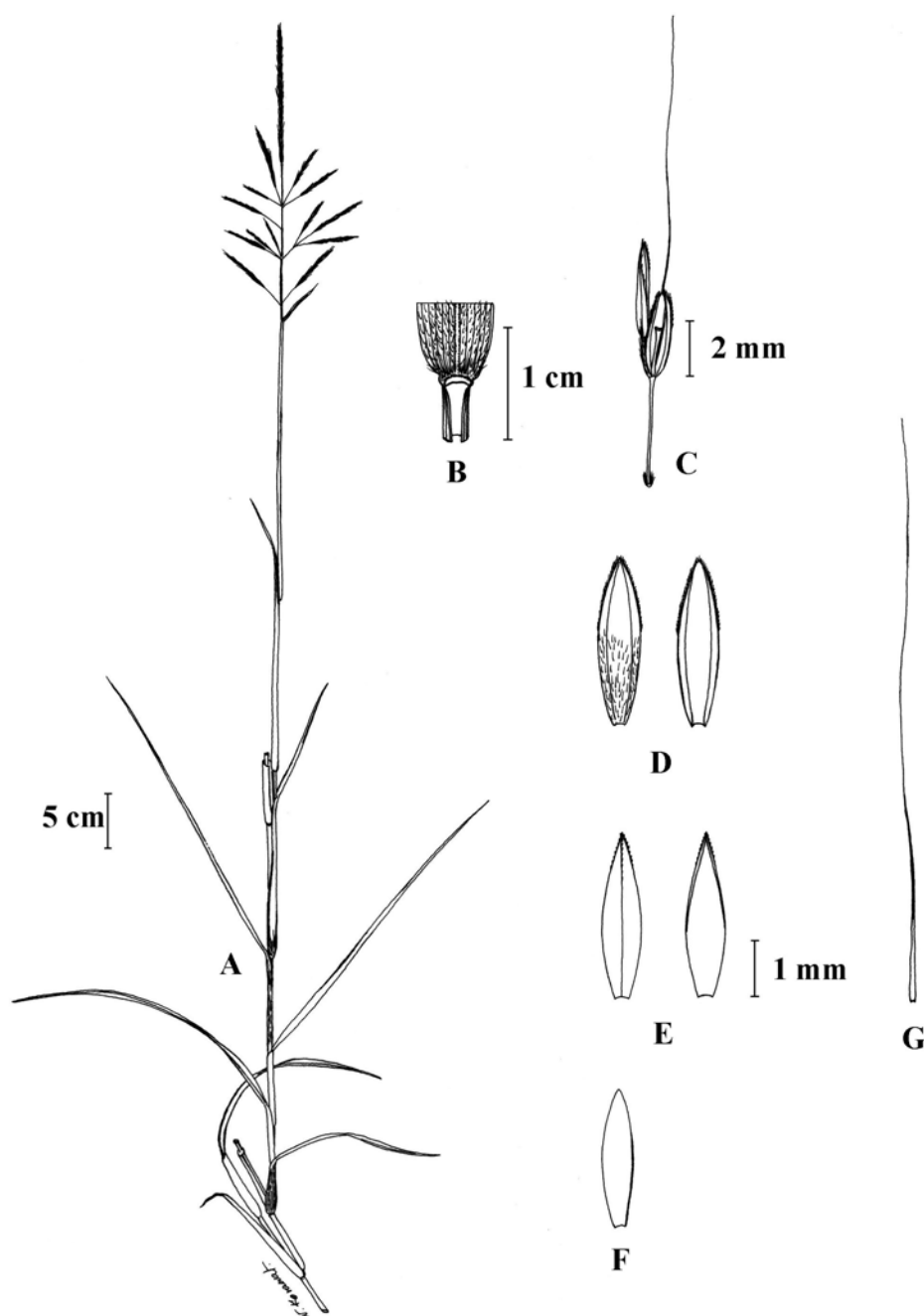
2) *Bothrichloa intermedia* (R.Br.) A. Camus var. *punctata* (Roxb.) Keng, Clav. Gram. Prim. Sin. 244. 1957. –*Andropogon punctatus* Roxb., Fl. Ind. 1: 268. 1820; Bor, Grass Ind. Burm. Ceyl. 108. 1960.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเป็นกอโค้งงอเล็กน้อยตอนโคน สูง 70-120 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ ข้อบวมพอง สีม่วง มีขน ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.3-0.5 ซม. ยาว 11-27 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบสั้นกว่าปล้อง เกือบเรียบ เส้นใบ เป็นเยื่อ ยาว 1 มม. ปลายมน คอใบ สีขาว มีขน ข้อดอกแบบข้อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 4-6 ซม. ยาว 8-12 ซม. แกนกลางข้อดอก กลม มีขนบริเวณข้อต่อ ข้อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงข้อดอกแบบเรียงสลับ ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างไม่เหมือนกัน การหลุดร่วงของข้อดอกย่อยแบบหักพร้อมทั้งแกน ข้อดอกย่อยไร่ก้าน รูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.8 มม. ยาว 3.2 มม. กาบข้อย่อยล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.8 มม. ยาว 3.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขน มีรอยบุ๋ม 1 รอย มีเส้นบนกาบ 5 เส้น กาบข้อย่อยบน รูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา แข็ง มีขน บริเวณปลายกาบ เส้นบนกาบ 2 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ลดรูป กาล้างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกือบไม่มีเส้นบนกาบ ดอกบน

(ดอกที่ 2) ละครูป สมบูรณ์เพศ กาล่า่งเป็นรยางค์เป็นข้อยาว 22 มม. ดอกบน (ดอกที่ 2) ละครูป สมบูรณ์เพศ มีเฉพาะรยางค์ยาว 17 มม. กลีบเกล็ดมี 2 อัน รูปถ้วย เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1 มม. อับเรณูยาว 1.7 มม. สีเหลือง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมีย มี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ผลขนาดเล็ก เมล็ดเดี่ยว รูปรี กว้าง 0.5 มม. ยาว 2 มม. ช่อดอกย่อย มีก้าน รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.9 มม. ยาว 3 มม. ก้านถ้ามียาว 1.6-1.7 มม. กาบช่อดอกล่าง รูปไข่ กว้าง 0.7 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายกระดาษ มีขนบริเวณขอบ และโคนกาบ มีเส้นบนกาบ 9-11 เส้น กาบช่อดอกบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.8 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขน มีเส้นบนกาบ 9-11 เส้น มีดอกย่อย 1 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ไม่มีเพศ กาล่า่งรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 2.8 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ เส้นบนกาบ 3 เส้น กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 2.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ ไม่มีเส้น บนกาบ

นิเวศวิทยา: พบบริเวณที่โล่ง ข้างทาง เส้นทางเข้าบ้านห้วยเขย่ง ออกดอกเดือนมิถุนายน

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *S. Sirimongkol* 113 Kanchanaburi

ภาพที่ 26 หญ้าหอม *Bothriochloa intermedia* (R. Br.) A. Camus var. *intermedia*

A. ลำต้น	E. กาบห่อหุ้มบนของดอกไร่ก้าน
B. ลิ้นใบ	F. กาบล่างของดอกกลาง
C. ช่อดอกย่อย	G. กาบล่างของดอกบน
D. กาบห่อหุ้มล่างของดอกไร่ก้าน	

1.7.2 สกุณ *Chrysopogon* Trin., Fund. Agrost.: 187. 1822 nom conserv; Cope, Kew Bull. 49(3): 533-535. 1994.

ลำต้นเป็นกอหรือเป็นเหง้ายาว ช่อดอกแบบแยกแขนงกว้าง รูปรีประกอบด้วยช่อดอกแบบช่อ
กระจะ เรียงบนก้านแบบเวียนรอบแกนช่อดอกช่อช่อออกคู่ จำนวน 3 ช่อ ช่อดอกย่อยไว้ก้าน
จำนวน 1 ช่อ สมบูรณ์เพศรูปใบหอกด้านหลังมน กาบล่างเป็นเยื่อบาง เส้นบนกาบ ไม่ชัดเจน กาบบน
ขนาดเล็กหรือลดรูป ช่อดอกย่อยมีก้านจำนวน 2 ช่อ เพศผู้หรือไม่มีเพศ จากการสำรวจพบ 2 ชนิด คือ

รูปวิธานจำแนกชนิด

- 1 ช่อดอกย่อยมีก้าน เกือบกาบช่อดอกย่อยบนเกลี้ยง กาบช่อดอกย่อยยาว 4 มม. มีเส้นบนกาบ 3 เส้น
..... 1) *C. aciculatus*
- 1 ช่อดอกย่อยมีก้านมีขนกำมะหยี่เป็นแผงบริเวณขอบก้าน กาบช่อดอกย่อยยาว 5.2 มม. มีเส้นบนกาบ
5 เส้น 2) *C. orientalis*

1) *Chrysopogon aciculatus* (Retz.) Trin., l.c. 188.; Duist., Suppl. Gar. Sing. 57: 42. 2005; Gilliland, Fl. Mal. 3: 231. 1971; Ridl., Fl. Mal. Pen. 5: 205. 1925 –*Andropogon aciculatus* Retz., Obs. Bot. 5: 22. 1789. –*C. subulatus* (Presl.) Trin. ex Steud., Nom. Bot. Ed. 2: 360. 1984. –*C. trivialis* Arn. et Nees in Nov. Act. Nat. Cur. 19, 1: 171. 1843.

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้า มีไหล ลำต้นเหนือดินสูง 40-60 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอก
กาบ มีรากตามโคนต้น ช่อบวมพอง สีม่วง เกือบใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.3-0.6 ซม. ยาว 2-9.5 ซม.
ปลายแหลม โคนตัด ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบยาว 7-12 ซม. เส้นหรือยาวกว่าปล้อง เกือบขอบเกลี้ยง
เส้นใบเป็นเยื่อ ยาว 0.2 มม. ปลายมน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.8-3 ซม. ยาว
8-9.5 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม ก้านช่อดอกยาว 16-30 ซม. ช่อดอกย่อยออก 3 ดิดที่แกนแขนง
ช่อดอกแบบดอกเพศเมียอยู่ตรงกลางเพศผู้อยู่ด้านข้าง ไว้ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การหลุดร่วง
ของช่อดอกย่อยแบบร่วงหมด ช่อดอกย่อยไว้ก้านรูปขอบขนาน แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.6 มม. ยาว 4
มม. กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 4 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อหนา มีขนสั้น

มีเส้นบนกาบ 3 เส้น กาบช่อย่อยบนรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 3.6 มม. ปลายเป็นรยางค์
 แข็ง เนื้อหนา มีหนามบริเวณรยางค์ มีเส้นบนกาบ 2 เส้น บริเวณปลายกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกย่อย
 ล่างไม่ปรากฏ ดอกย่อยบนสมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 2.8 มม. ปลายแหลม มี
 รยางค์ยาว 5 มม. เนื้อบาง กลี้ยง เส้นบนกาบ 1 เส้น กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 3 มม.
 ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกล็ด มี 2 อัน รูปกรวย เกสรเพศผู้ มี
 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1.3 มม. อับเรณูยาว 1.1 มม. สีเหลือง ฝังไข่อู่อ่อนเหงือกกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มี
 ออวูล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีชมพู ผลขนาดเล็ก เมล็ดเดี่ยว รูปรี กว้าง 0.5
 มม. ยาว 2.3 มม. ช่อดอกย่อยมีก้านรูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.6 มม. ยาว 5.7 มม. มี
 ก้านยาว 3-3.2 มม. กาบช่อย่อยล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.6 มม. ยาว 5.7 มม. ปลายเรียวแหลม
 เนื้อบาง มีขนบริเวณปลายกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น กาบช่อย่อยบนรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 4.5-4.7
 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 1 ดอก เพศผู้ กาบ
 ล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.6 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ ไม่
 มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเชื้อ มีขนบริเวณขอบกาบ ไม่มี
 เส้นบนกาบ กลีบเกล็ด มี 2 อัน รูปกรวย เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.5 มม. อับเรณูยาว 2.2
 มม. สีเหลือง

นิเวศวิทยา: พบบริเวณที่โล่ง ข้างทาง บ้านห้วยเขย่ง บ้านห้วยปากคอก ออกดอกเดือนมิถุนายน

ชื่อไทย: หญ้ากล่อน, จี๋ครอก, หญ้าเจ้าชู้, หญ้าตะเกรย, หญ้านกคุ้ม (ภาคกลาง), หญ้ากะตวย (ภาคใต้) หญ้า
 น้ำลึก (ตราด), หญ้ากร่อน (เชียงใหม่, พายัพ)

ชื่อสามัญ: Love Grass

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 3787 Bangkok (BK 27762); *C. Hambananda* 210 Nakhon
 Ratchasima (BKF 32056); *C. Niyomdham* et al. 1630 Narathiwat (BKF 088465); *E. Smith* 932
 Bangkok (BK 27761); *G. Murata* et al. T-14776 Saraburi (BKF 64571); *K. Iwatsuki* et al. T-10282
 Chiang Mai (BKF 41726); *M. Tagawa* et al. T287 Pathum Thani (BKF 34780); *R. Geesink* et al. 4991
 Phangnga (BKF 4991); *S. Sirimongkol* 111 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 1758 Songkhla (BK 5 3206)

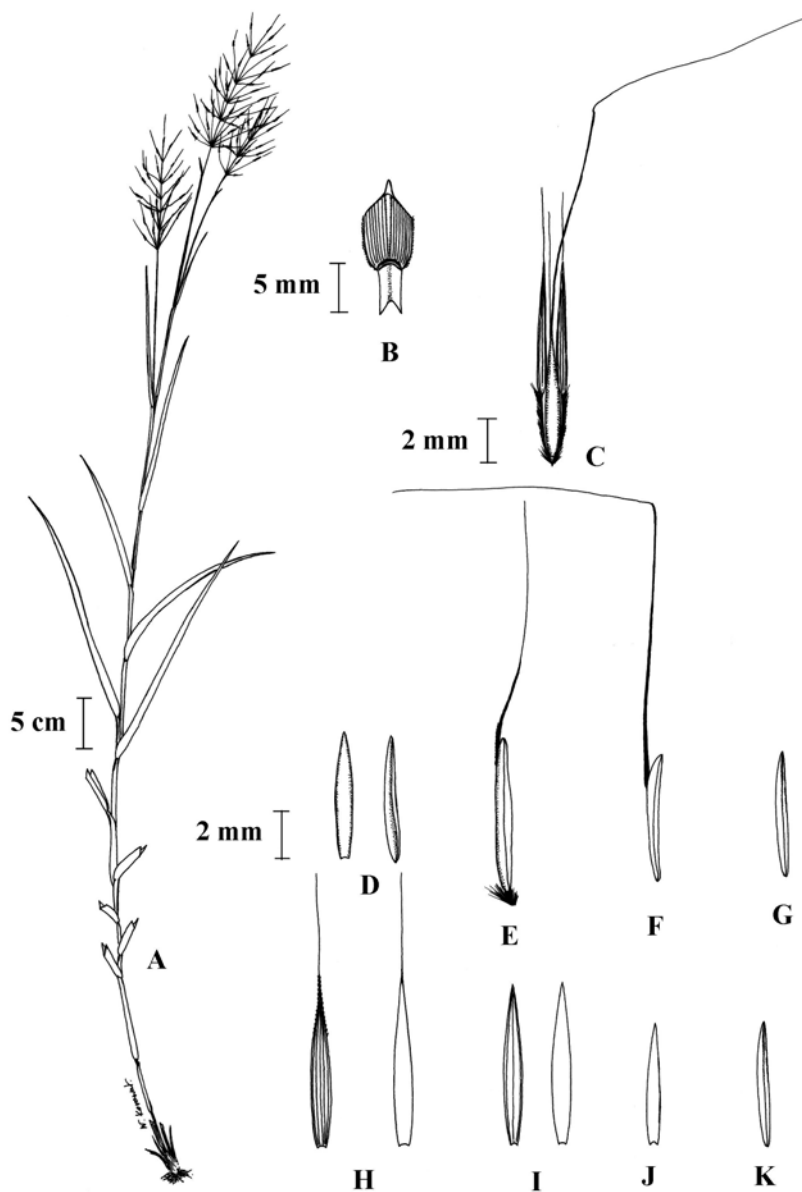
2) *Chrysopogon orientalis* (Desv.) A. Camus in Lecomte, Fl. Gen. I. –C. 7: 332. 1992; Gilliland, Fl. Mal. 3: 238. 1971; Bor, Grass Burm. Ceyl. Ind. and Pak. 1: 118. 1960; Bor, Dansk Bot. Ark. 23(2): 156. 1965. –*Rhaphis orientalis* Desv., Opusc.: 69. 1831. – *Andropogon wightianus* Nees ex Steud., Syn. Pl. Glum. 1: 395. 1854. –*Chrysopogon wightianus* (Nees ex Steud.) Thw., Enum. Pl. Zeyl.: 366. 15864. – *Andropogon aristulatus* Hochst. ex Steud., Syn. Pl. Glum. 1: 397. 1854. – *A. breviaristatus* Steud., Syn. Pl. Glum. 1: 396. 1854.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรง สูง 80-110 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ ขั้ววมพอง สีม่วง สีเขียว เกลี้ยง ปล้องแบน ใบแผ่นใบ รูปแถบ กว้าง 0.4-0.6 ซม. ยาว 15-30 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบมีขน ผิวใบเกลี้ยง มีขนบริเวณเส้นกลางใบ กาบใบยาว 8-13 ซม. ยาวกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบเป็นเชือ ยาว 0.3 มม. ปลายมน คอใบสีขาว ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 4-6 ซม. ยาว 10-15 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม เกลี้ยง ช่อดอกย่อยออกเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ ไร้ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่าย ช่อดอกย่อยไร้ก้านรูปใบหอกแกมรูปไข่ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1 มม. ยาว 5 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปขอบขนาน กว้าง 0.4 มม. ยาว 5.2 มม. ปลายมน เนื้อหนา มีขนสั้นแข็ง บริเวณโคนกาบมีเส้นบนกาบ 5 เส้น กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.4 มม. ยาว 6 มม. ปลายแหลม มีรยางค์ที่ปลายยาว 7 มม. เนื้อหนา แข็ง ขอบบาง มีขนสีทอง ไม่มีเส้นบนกาบ มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ลดรูป กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 4.3 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้มี 3 อัน สีเหลือง ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศเมีย กาบล่างรูปแถบ กว้าง 0.1 มม. ยาว 5 มม. ปลายมน มีรยางค์ที่ปลายยาว 3.5 มม. เนื้อหนา เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.3 มม. ยาว 3.8 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนที่ขอบกาบ ไม่มีเส้นบนกาบ ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออкул 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ช่อดอกย่อยมีก้านรูปใบหอก กว้าง 0.8 มม. ยาว 6 มม. มีก้านยาว 2.5-3 มม. มีขนยาว สีน้ำตาล กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.8 มม. ยาว 6.2 มม. ปลายเรียวแหลม มีรยางค์ที่ปลายยาว 6 มม. เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบ เส้นบนกาบ 7 เส้น กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 6.5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกย่อยล่างไม่ปรากฏ ดอกย่อยบนเพศผู้ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 4 มม. ปลายเป็นแฉก มีรยางค์ที่แฉก ยาว 6 มม. เนื้อบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 5.2 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง มีขนที่ขอบกาบ ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกล็ดมี 2 อัน รูปทรงกระบอก เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1 มม. อับเรณูยาว 3-3.5 มม. สีเหลือง (ภาพที่ 27)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าเต็งรังที่ทดแทน บริเวณ กม. 13-16 เส้นทางไปทำการอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ออกดอกเดือนตุลาคม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 19768 Kanchanaburi (BK 27769); *C. Noyomdham* 5217

Prachuap Khiri Khan (BKF 122881), 6528 Prachuap Khiri Khan (BKF 135125); *C. Niyomdham* et al. 1926 Narathiwat (BKF 090580); *C. Phengkhai* 1140 Narathiwat (BKF 31263); *S. Sirimongkol* 160 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 155 Sa Kaeo (BK 36637), 4139 Narathiwat (BK 57118); *T. Smitinand* 1457 Prachuap Khiri Khan (BKF 6841), 8477 Sakon Nakhon (BKF 28171), 10501 Ubon Ratchathani (BKF 51592).

ภาพที่ 27 หญ้าพวงทอง *Chrysopogon orientalis* (Desv.) A. Camus

A. ลักษณะวิสัย	G. กาบขนของดอกไร่ก้าน
B. ลิ้นใบ	H. กาบช่อย่อยล่างของดอกมีก้าน
C. ช่อดอกย่อย	I. กาบช่อย่อยบนของดอกมีก้าน
D. กาบช่อย่อยล่างของดอกไร่ก้าน	J. กาบล่างของดอกมีก้าน
E. กาบช่อย่อยบนของดอกไร่ก้าน	K. กาบขนของดอกมีก้าน
F. กาบล่างของดอกไร่ก้าน	

1.7.3 สกุล ***Dichanthium*** Willemet in Usteri, Ann. Bot. 18: 11. 1796; de Wet & Harlan in Bol. Soc. Arg. Bot. 12: 206-227. 1968; Clayton et al., Gen. Gram.: 342-343. 1986.

หญ้าอายุปีเดียว หรืออายุหลายปี ใบบางครั้งมีกลิ่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกเดี่ยว หรือออกกิ่งนี้ว่ามือ ออกที่ปลายยอดหรือออกที่กิ่ง ช่อดอกย่อยออกกลุ่ม มีก้านกับไร้ก้าน มีลักษณะคล้ายกัน ช่อดอกย่อยไร้ก้านแบนบนล่าง มีดอกย่อย 2 ดอก มีรยางค์ และแคลลัสสั้น ๆ กาบช่อดอกย่อยเท่ากัน เนื้อคล้ายกระดาษ กาบช่อดอกย่อยล่างมีสัน 2 สัน ของมีวน กาบช่อดอกย่อยบนรูปเรือ เป็นสัน 3 สัน จากการสำรวจพบ 1 ชนิด คือ

***Dichanthium caricosum* (L.) A. Camus** in Bull. Mus. Hist. Nat. Paris 27: 549. 1921. –*Andropogon caricosus* Linn., Sp. Pl. ed. 2: 1480. 1763. –*A. serratus* Retz. Obs. Bot. 5: 21. 1789. –*A. filiformis* Pers., Syn. Pl. 1: 103. 1805. –*Heteropogon concinnus* Thw., Enum. Pl. Zeyl. 368. 1864. –*A. caricosus* subsp. *genuinus* Hack. In D.C., Monogr. Phan. 6: 568. 1889; Ridl., Fl. Mal. Pen. 5: 210. 1925; Gilliland, Fl. Mal. 3: 284. 1971; Sathagul, The Taxonomic Study of The Genus *Dichanthium* Willemet and Its Allies in Thailand 1990: 69. 1990; Keng et al., Concise Fl. Sing., Monocot. 2: 162. 1998; Duist., Suppl. Gar. Sing. 57: 50. 2005

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้น โคนงอเล็กน้อยตอนโคนสูง 30-45 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอก กาบข้อบวมพอง สีเขียว กลิ่นใบแผ่ในรูปแถบ กว้าง 0.3-0.55 ซม. ยาว 6-24 ซม. ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ผิวใบมีขนบริเวณโคนใบ กาบใบ ยาว 3.8-6.2 ซม. สั้นกว่าปล้อง กลิ่นขม กลิ่นใบเป็นเชื้อขาว 1.7 มม. ปลายมน คอใบสีขาว มีขน ช่อดอกแบบช่อกระจุกประกอบ จำนวน 3 ช่อ ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 2 ซม. ยาว 6.5 ซม. ก้านช่อดอกยาว 22-24.5 ซม. ช่อกระจุก กว้าง 0.25-0.3 ซม. ยาว 6-6.8 ซม. แกนกลางช่อดอกกลม แบน เป็นเหลี่ยม มีขนบริเวณรอยต่อกับแกนกลางย่อย ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบด้านเดียว ไร้ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างต่างกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบหักพร้อมกับแกนกลางช่อดอก ช่อดอกย่อยไร้ก้านรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ แบน ด้านบนด้านล่าง กว้าง 1.3 มม. ยาว 4 มม. กาบช่อดอกย่อยบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 1.5 มม. ยาว 4 มม. ปลายมน เนื้อหนา มีขนยาวนุ่มบริเวณโคนกาบ และมีขนสั้นแข็งบริเวณขอบปลายกาบ มีเส้นบนกาบ 7 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ไม่มีเพศ กาล้างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.8 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง คล้ายกระดาษ แข็ง มีขนสั้น บริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น

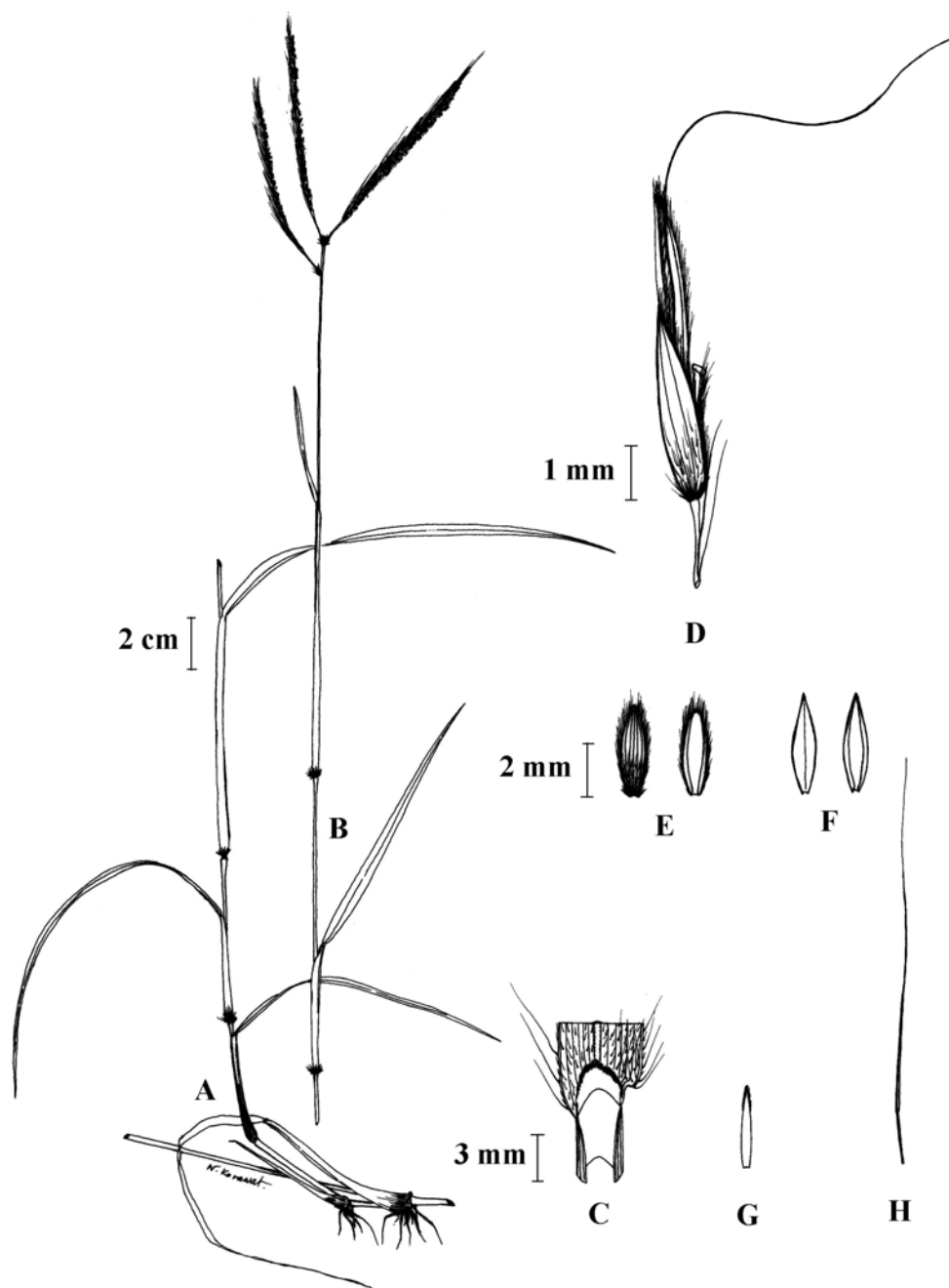
ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างเป็นรางค์ บิดเกลียว ยาว 26 มม. กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายเยื่อ เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีอวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ช่อดอกย่อยมีก้าน รูปขอบขนาน แกมรูปไข่กลับ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1.6 มม. ยาว 4 มม. มีก้านยาว 1.5 มม. กาบบนรูปขอบขนาน แกมรูปไข่กลับ กว้าง 1.6 มม. ยาว 4 มม. ปลายตัด เนื้อหนา มีขนยาว บริเวณโคนกาบ ขอบกาบตอน ปลายมีขนสั้นแข็ง มีเส้นบนกาบ 11-13 เส้น มีดอกย่อย 1 ดอก ดอกย่อย ไม่มีเพศ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3.8 มม. ปลายแหลม เนื้อบางคล้ายกระดาษ มีขนยาวบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.5 มม. ยาว 2.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ (ภาพที่ 28)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณข้างทาง พื้นที่เปิดโล่ง ขอบพื้นที่เกษตรกรรม เส้นทางเข้าบ้านห้วยเขย่ง เส้นทางไปที่ทำการอุทยานฯ ทองผาภูมิ ออกดอกเดือนตุลาคม

ชื่อไทย: หญ้าแหวน, หญ้าหนวดเจ้าชู

ชื่อสามัญ: Nadi blue grass, Angleton grass

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *S. Sirimongkol* 52 Kanchanaburi; *T. Koyama et al.* 15444 Mae Hong Son (BKF 72007); *Th. Sorensen et al.* 1785 Chiang Mai (BKF 27100).

ภาพที่ 28 หญ้าหนวดเจ้าชู *Dichanthium caricosum* (L.) A. Camus

A. ลักษณะวิสัย

B. ช่อดอก

C. ลิ่นใบ

D. ช่อดอกย่อย

E. กาบช่อย่อยบน

F. กาบล่างของดอกล่าง

G. กาบบนของดอกบน

H. กาบล่างของดอกบน

2. ฝ่ำ *Arundinelleae*

Stapf, Fl. Cap. 7: 314. 1898; Hubbard in Kew Bull. 1936; 317-322. 1936; Jac.-F. In Rev. Bot. Appl. 30: 418-424. 1950; Conert in Bot. Jahrb. 77: 226-354. 1957; Phipps in Kirkia 4: 87-124. 1964, 5: 235-258. 1966 & Blumea 15: 477-517. 1967; Clayton in Kew Bull. 21: 199-124. 1967 & 26: 111-123. 1971; Phipps in Canad. J. Bot. 50: 1309-1336. 1972.

ลิ้นใบปกติเป็นขน บางครั้งเป็นเชื้อ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ช่อดอกย่อยเหมือนกัน ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 2 ดอก ไม่มีแกนกลางย่อย กาบช่อดอกยัดติดทน กาบช่อดอกบนมีความยาวเท่ากับช่อดอกย่อย กาบช่อดอกล่างสั้นกว่า กาบช่อดอกบนี้อาจคล้ายเชื้อถึงขนาดคล้ายหนัง ดอกย่อยล่างเพศผู้ หรือเป็นหมัน พบจำนวน 2 สกุล คือ

รูปวิธานจำแนกสกุล

- 1 ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 1 ดอก ร่วงหมดเมื่อแก่2.2 *Garnotia*
 1 ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 2 ดอก ดอกย่อยล่างเพศผู้หรือเป็นหมัน กาบล่างของดอกบนมีขนสาک2.1 *Arundinella*

2.1 สกุล *Arundinella* Raddi, Agrost. Bras.: 36. 1823; Keng in Nat. Centr. Univ. Sci. Rep. Biol. 2 (3): 1-68. 1936; Bor in Kew Bull. 10: 377-414. 1955; Phipps in Canad. J. Bot. 45: 1047-1057. 1967.

พืชอายุฤดูเดียวหรือหลายฤดู ลิ้นใบเป็นเยื่อสั้น ๆ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงกว้าง หรือ แคบ ช่อดอกย่อย ออกเป็นคู่ กาบล่างของดอกล่าง มีเส้นบนกาบ 3-5 เส้น กาบล่างของดอกบน เนื้อแข็ง มีขนสาک ปลายมีรยางค์แข็ง 3 เส้น กาบบนน้อบาง เส้นสั้นจำนวน 2 เส้น มีขนสั้นตามแนวขอบ จากการสำรวจพบ 1 ชนิด คือ

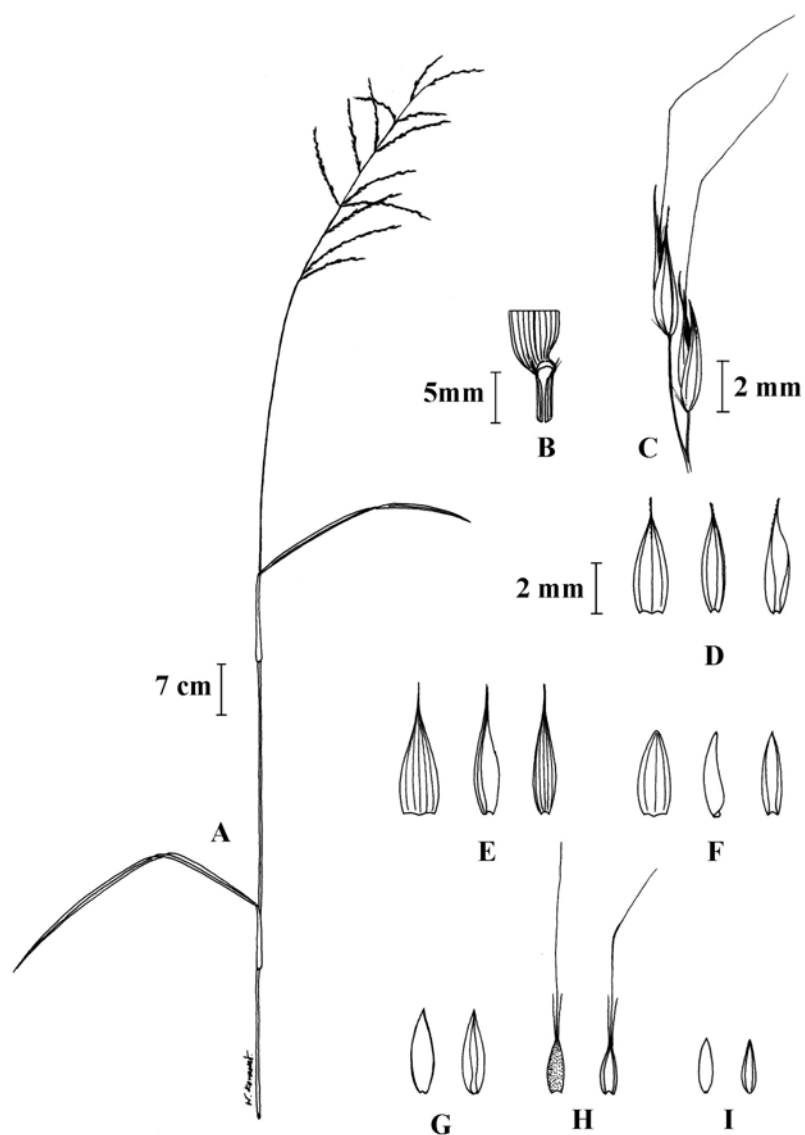
Arundinella setosa Trin., Gram. Panic. 63: 1826.; Ridl., Fl. Mal. Pen. 5: 239. 1925; Burkill, Dict. Econ. Prod. 259; Bor, Dansk Bot. Ark. 23(2): 143. 1965; Gilliland, Fl. Mal. 3: 95. 1971.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว มีเหง้า ลำต้นเหนือดินสูง 80-200 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกกาบ ข้อ บวมพอง สีม่วง เกือบ ใบบนใบรูปแถบ กว้าง 0.5-1.7 ซม. ยาว 36-60 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบ เรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบยาว 9-12 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกือบ ขอบมีขนยาวนุ่ม ลิ่นใบเป็นเชื้อ ยาว 0.7 มม. ปลายมน คอใบสีขาว เกือบ **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 5-19 ซม. ยาว 35-40 ซม. แกนกลางช่อดอก เป็นเหลี่ยม เกือบ ก้านช่อดอกยาว 44-52 ซม. **ช่อดอก**ย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกน แขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ มีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อย แบบร่วงเหลือ กาบไว้ ช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1 มม. ยาว 5 มม. มีก้านยาว 1-5 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.8 มม. ยาว 5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง เกือบ มี เส้นบนกาบ 3 เส้น กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.8 มม. ยาว 6 มม. มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) เพศผู้ กาบล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.8 มม. ยาว 4 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกือบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 1.6 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกือบ ไม่มีเส้นบนกาบ ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปใบหอกแกมรูปไข่ กว้าง 0.6 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม มีรยางค์ยาว 9-13 มม. เนื้อหนาแข็ง สีดำ บริเวณโคนมีขนนุ่ม ไม่มีเส้นบนกาบเส้น กาบบนรูป ขอบขนานแกมไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 2.3 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา เกือบ ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกล็ด มี 2 อัน เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.6 มม. อับเรณูยาว 2 มม. สีเหลือง ฝังไข่อู่อ่อน กว้าง รูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ผลขนาดเล็ก เมล็ด เดียว รูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 1.5-2 มม. (ภาพที่ 29)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าเต็งรังของป่า 72 พรรษา ออกดอกเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม

ชื่อพื้นเมือง: หญ้าคาหลวง

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 13509 Prachuap Khiri Khan (BK 28443), 6442 Chiang Mai (BK 28446), 6658 Chiang Mai (BK 28447); *C. Chermisrivathana et al.* 1870 Loei (BKF 50727), 553 Chiang Mai (BK 34843); *C. Niyomdham* 5255 Chiang Mai (BKF 120011); *K. Larsen et al.* 4594 Chiang Mai (BKF 27311); *Put* 2306 Prachuap Khiri Khan, 4257 Nakhon Ratchasima (BK 28453); *S. Sirimongkol* 61 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 670 Mahasarakham (BK 37644); *T. Simitand* 1894 Loei (BKF 10930); *T. Smitinand et al.* 6167 Lampang (BKF 24649); *Vacharapong* 234 Phetchabun (BK 42324); *W. Nanakhon* 1263 Chiang Mai (BKF 118302).

ภาพที่ 29 หญ้าคาหลวง *Arundinella setosa* Trin.

A. ลักษณะวิสัย

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อดอกย่อย

E. กาบช่อดอกย่อย

F. กาบเลี้ยงของดอกเลี้ยง

G. กาบเลี้ยงของดอกเลี้ยง

H. กาบเลี้ยงของดอกเลี้ยง

I. กาบเลี้ยงของดอกเลี้ยง

2.2 *Garnotia* Brongn. In Duperr., Voy. Coq. Bot. Phan. 132, f 21. 1832; Santos, J. Arnold Arbor. 25, 85-96. 1944; Gould, Kew Bull. 27. 515-562. 1972.

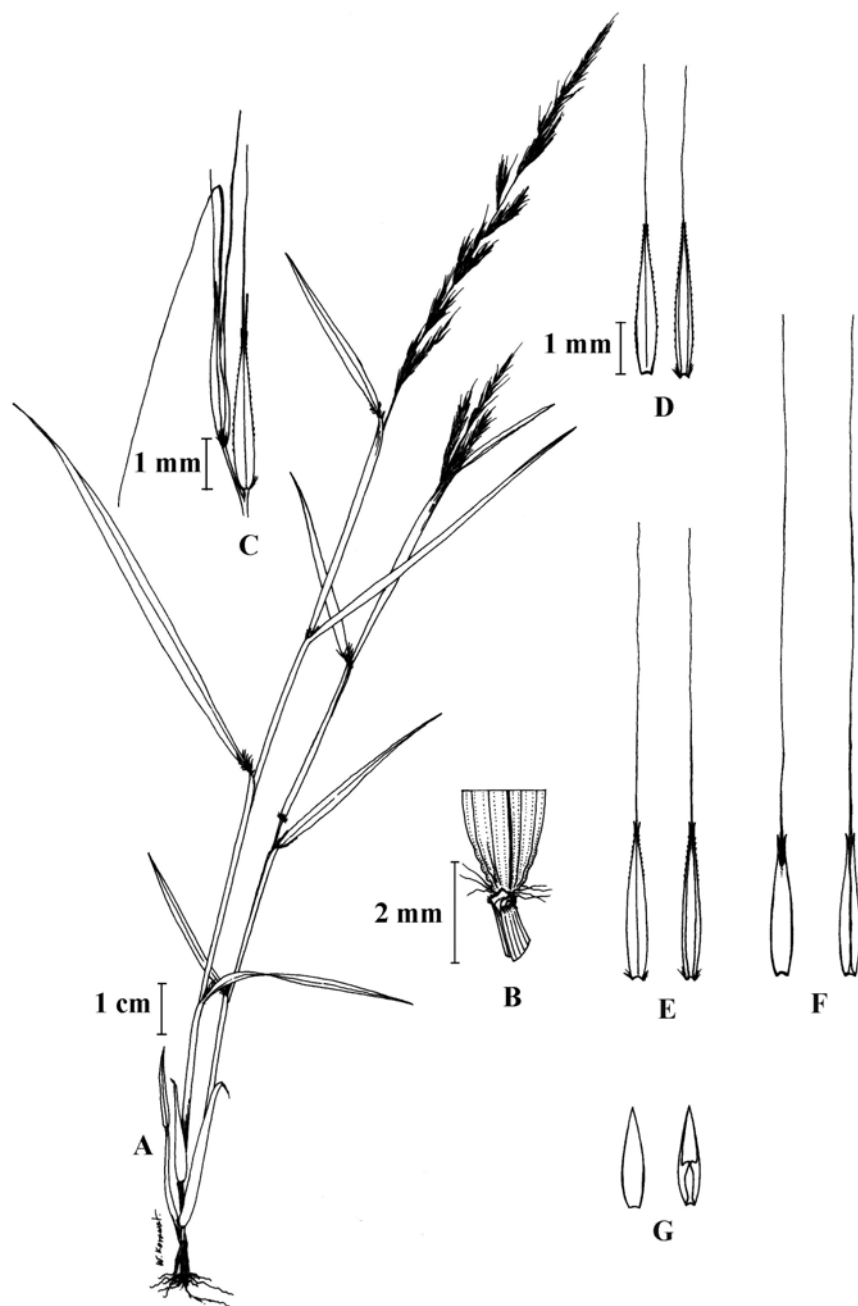
ส่วนใหญ่เป็นพืชหลายฤดู บางครั้งฤดูเดียว ลิ่นใบเป็นเชื้อสั้น ๆ และปลายมีขน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงเปิด หรือแคบ ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 1 ดอก ร่วงหมดเมื่อแก่ กาบช่อดอกยาวเท่ากับช่อดอกย่อย กาบล่างเนื้อคล้ายกระดูกอ่อน มีเส้นบนกาบ 3 เส้น เรียบ หรือปลายแยกเป็น 2 แฉก และมีรยางค์ที่เป็นช่องหรือตรง บางครั้งไม่มีรยางค์ กาบบน โคนคล้ายรูปดิ่งหู พบ 1 ชนิด คือ

Garnotia tenella (Arn. ex Miq.) Fanowski in Fedde, Rep. Sp. Nov. 17: 86. 1921, Gould, Kew Bull. 27(3): 528. 1972.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตรงเจริญเป็นกอสูง 22-45 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกกาบ ช่อบวมพอง สีม่วง มีขนยาวนุ่ม ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.4-1.1 ซม. ยาว 3-11.5 ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบ ขอบมีขน ผิวใบมีขน กาบใบ ยาว 3.8-8 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกือบถึง เมื่อแก่มีขน ขอบเกลี้ยง ลิ่นใบเป็นเชื้อและปลายเป็นขน ยาว 0.4-0.5 มม. ปลายตัด คอใบสีเขียว มีขน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 8-11 ซม. แกนกลางช่อดอก เป็นเหลี่ยม สันจักซี่ฟัน ก้านช่อดอกยาว 7-9 ซม. ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่าย ช่อดอกย่อยรูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.3-0.4 มม. ยาว 3 มม. มีก้านยาว 1-1.5 มม. กาบช่อดอกบนรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 3 มม. ปลายเรียวแหลม มีรยางค์ยาว 3.2 มม. เนื้อบาง เกือบถึง มีหนามบริเวณเส้นบนกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น กาบช่อดอกล่างรูปใบหอก กว้าง 0.3 มม. ยาว 3 มม. ปลายเรียวแหลมและเว้า มีรยางค์ยาว 5 มม. เนื้อบาง เกือบถึง มีหนามบริเวณเส้นบนกาบ มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 1 ดอก ดอกสมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 2.8 มม. ปลายเว้า เนื้อหนา คล้ายหนัง เกือบถึง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.2-0.3 มม. ยาว 2.2 มม. ปลายแหลม เนื้อบางใส เกือบถึง ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกล็ด มี 2 อัน รูปกรวย ขนาดเล็ก เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.6 มม. อับเรณูยาว 0.4 มม. สีเหลือง ฝังไขอยู่เหนือวงกลีบ รูปใบหอก มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง (ภาพที่ 30)

นิเวศวิทยา: ขึ้นตามก้อนหิน ต้นไม้ บริเวณป่าดิบ ที่ระดับความสูง 800 ม. เส้นทางศึกษาธรรมชาติคอยต้อง
ปะแล ออกดอกเดือนตุลาคม

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *H. Koyama* et al. T-48646 Chiang Mai (BKF 091666); *S. Sirimongkol* 46
Kanchanaburi.

ภาพที่ 30 *Garnotia tenella* (Arn. ex Miq.) Fanowki

A. ลักษณะวิสัย

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อดอกย่อย

E. กาบเลี้ยงของดอกตัวผู้

F. กาบเลี้ยงของดอกตัวเมีย

G. กาบของดอกตัวเมีย

3. ฝ่ำ *Isachneae*

Benth. in J. Linn. Soc. Bot. 19: 30. 1881; C.E.Hubbard in Hook. Ic. Pl. 35: t3432. 1943. *Ischninae* Stapf in Fl. Trop. Afr. 9: 13. 1917.

ลั่นใบเป็นขน บางครั้งไม่มี ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงหรือช่อกระจุก ออกที่ปลาย ช่อดอกย่อยเหมือนกัน ช่อดอกย่อยมีดอกย่อย 2 ดอก เบนบนล่าง ไม่มีรยางค์ มีรอยแยกระหว่างดอกย่อย บางครั้งอาจจะแยกน้อย กาบช่อดอกร่วงช้า (สกุล *Coelachne* จะติดทน) เนื้อบางคล้ายเยื่อ สั้นกว่าหรือเท่ากับช่อดอกย่อย ดอกย่อยเหมือนกันหรือไม่เหมือนกัน ดอกล่างสมบูรณ์เพศ ดอกบนเพศผู้หรือสมบูรณ์เพศ กาบล่างเนื้อบางคล้ายเยื่อถึงหนาค้างหนึ่ง มีเส้นบนกาบ 0-7 เส้น หลังกาบกลม เกือบหรือมีขนประปราย ขอบม้วนและโอบบริเวณขอบของกาบบน พบ 1 สกุล คือ

สกุล *Coelachne* R.Br., Prodr. Fl. Nov. Holl.: 187. 1810; Clayton et al., Gen. Gram.: 310-311. 1986.

หญ้านาขนาดเล็ก ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง มีแขนงย่อยสั้น ช่อดอกย่อยไม่เชื่อมที่แกนกลาง กาบช่อดอกสั้นกว่าช่อดอกย่อย กาบช่อดอกล่างมีเส้นบนกาบ 1-5 เส้น กาบช่อดอกบน 3-7 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่างสมบูรณ์เพศ ดอกบนเพศเมียไม่มีรยางค์ ดอกบนสั้นกว่าดอกล่างมาก แตกต่างจากดอกล่างที่ความยาวของแกนกลางย่อย ส่วนปลายของช่อดอกย่อยเหมือนกันจากการสำรวจพบ 1 ชนิด คือ

Coelachne simpliciuscula (Wight & Arn.) Munro ex Benth. In J. Linn. Soc. Bot. 19, 93. 1881; Gilliland, Fl. Mal. 3: 118. 1971.

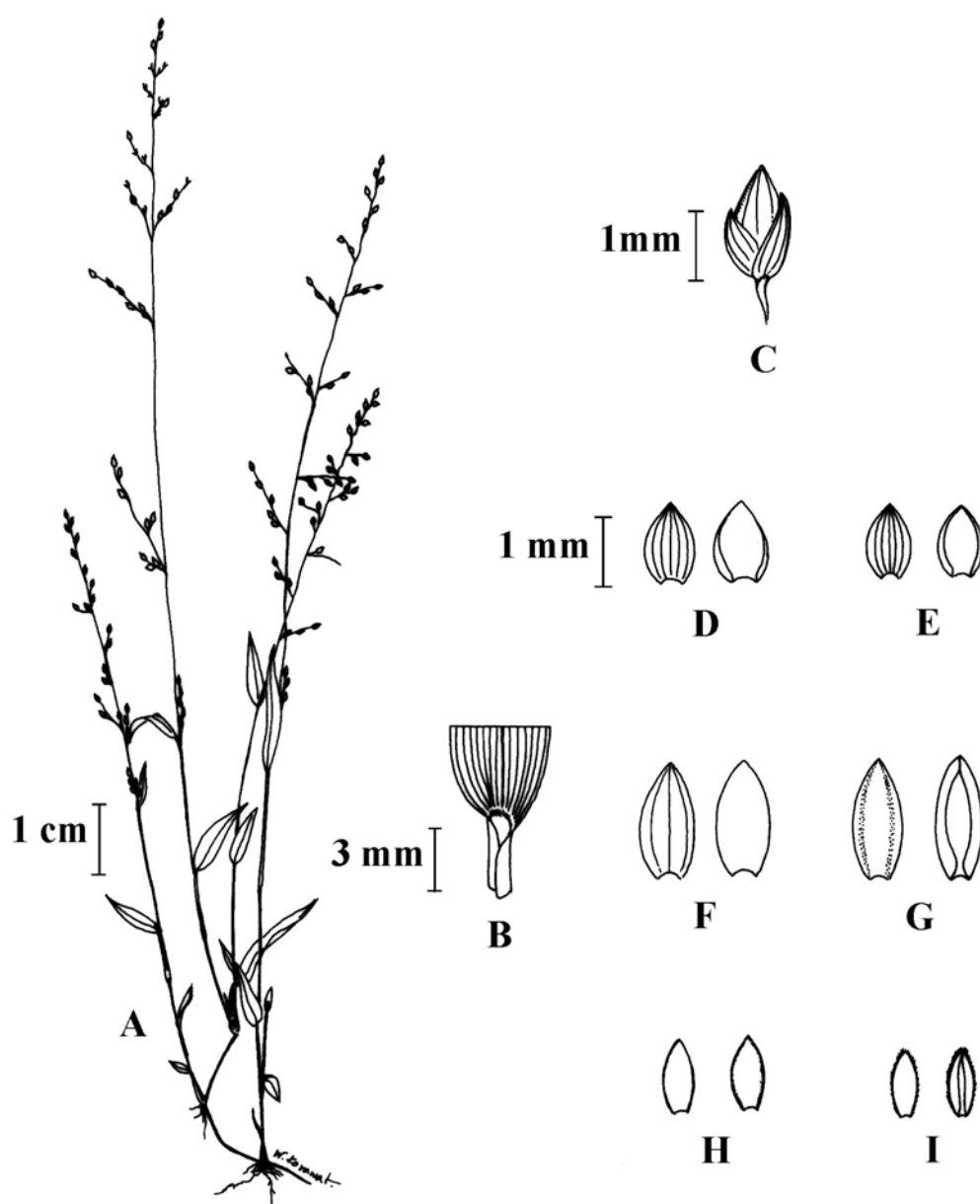
ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว มีไหล ลำต้นเลื้อยทอดนอนยาว 15-30 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกกาบ ขอบววมพอง สีน้ำตาล เกือบใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.2-0.5 ซม. ยาว 0.9-2.5 ซม. ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบยาว 0.6-2.5 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกือบใบเกลี้ยง ขอบเกลี้ยง ลั่นใบเป็นขน ปลายมน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.8-1.3 ซม. ยาว 3-12 ซม. แกนกลางช่อดอกกลม เกือบ ช่อดอกย่อยออกเดี่ยว ออกเป็นคู่ หรือเป็นกลุ่ม ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเรียงสลับ มีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงเหลือกาบไว้ ช่อดอกย่อยรูปรี เบนด้านบนด้านล่าง

กว้าง 0.7-0.9 มม. ยาว 1.5-1.7 มม. มีก้านยาว 0.8-2.2 มม. กาบช่อย่อยล่างรูปไข่กลับ กว้าง 0.5-0.8 มม. ยาว 1 มม. ปลายมน เนื้อบาง เกลี้ยง เส้นบนกาบ 3 เส้น กาบช่อย่อยบนรูปรี กว้าง 0.7-0.8 มม. ยาว 1.3 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 5 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปไข่กลับ กว้าง 0.7-0.8 มม. ยาว 1.5 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา แข็ง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปขอบขนานแกมไข่กลับ กว้าง 0.5 มม. ยาว 1.3 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา ขอบบาง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กลีบเกล็ด มี 3 อัน รูปกรวย เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.3 มม. อับเรณูยาว 0.8 มม. สีเหลือง ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมีย มี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ผลขนาดเล็ก เมล็ดเดี่ยว รูปรี กว้าง 0.3 มม. ยาว 1.3 มม. ดอกบน (ดอกที่ 2) เพศเมีย กาบล่างรูปรี กว้าง 0.4 มม. ยาว 1 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปขอบขนานแกมไข่กลับ กว้าง 0.3 มม. ยาว 1 มม. ฝังไข้อยู่เหนือวงกลีบรูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมีย มี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง (ภาพที่ 31)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณที่ลุ่ม ชื้นและ บริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติเนินกุศดอย และบริเวณริมบ่อน้ำเหมืองเก่าที่บ้านอีต่อง ออกดอกเดือนมกราคม

ชื่อพื้นเมือง: หลู้รังก้า

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *A.F.G. Kerr* 13872 Satul (BK 251383), 14781 Songkhla (BK 27994), 16450 Ranong (BK 28620); *C. Chermisrivathana* 646 Kanchanaburi (BK 39701); *C. F. van Beusekom* et al. 4605 Loei (BKF 55478); *Ch. Charoenphol* et al. 4601 Loei (BKF 54560); *D. Bunpheng* 617 Loei (BKF 10229); *S. Sirimongkol* 76 Kanchanaburi; *T. Shimizu* et al. T-18050 Nakhon Nayok (BKF 079348), T-22885 Loei (BKF 079350), T-22936 Loei (BKF 079347); *T. Smitinand* 2060 Loei (BKF 10908); *T. Smitinand* et al. 6281 Chantaburi (BKF 6281); *Th. Sorensen* et al. 810 Phuket (BKF 27073); *Umpai* 112 Loei (BK 34991)

ภาพที่ 31 หญ้ารังก้าน้ำ *Coelachne simpliciuscula* (Wight & Arn.) Munro ex Benth.

A. ลักษณะวิสัย

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อย่อยล่าง

E. กาบช่อย่อยบน

F. กาบล่างของดอกล่าง

G. กาบบนของดอกล่าง

H. กาบล่างของดอกบน

I. กาบบนของดอกบน

4. ฝ่ำ Paniceae

R. Br. In Flinders, Voy. Terra Austral. 2: 582. 1814; Hue in J. Fac, Sci. Tokyo 9: 43-150. 1965; Butzin in Willdenowia 6: 179-192. 1970; *Cenchraceae* Reichenb., Consp. Reg. Veg.: 47. 1828; *Paspaleae* Reichenb. 1.c. 49; *Spinifecinae* Dumort., Anal. Fam.: 64. 1829; *Tristeginae* Nees in Hook. & Arn., Bot. Beech. Voy.: 237. 1836 nom nud; *Melinideae* Hitchc., Gen. Grasses U.S.: 18. 1920; *Boivinelleae* A. Camus in Bull. Mus. Hist. Nat. 31: 393. 1925; *Anthephoreae* Potztl in Willdenowia 1: 771. 1957; *Lecomtelleae* Potztl 1.c. *Trachideae* Potztl 1.c. *Cyphochlaeneae* Bossier in Adansonia 5: 413. 1965; *Arthropogoneae* in Willdenowia 6: 515. 1972; *Neurachneae* Blake in Contrib. Queensl. Herb. 13: 4. 1972.

รูปวิธานการจำแนกฝ่ำย่อย

- 1 ไม่มีกาบห่อหุ้มฝ่ำล่าง หรือมีขนาดเล็ก
 - 2 ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง แคบ ช่อดอกย่อยออกเดี่ยวหรือออกเป็นกลุ่ม ร่องรับด้วยขนแข็งหลายเส้น หรือกลุ่มของขนแข็งที่เชื่อมรวมกันคล้ายรูปถ้วย 4.1 **Cenchrinae**
 - 2 ช่อดอกแบบช่อกระจุกออกคล้ายนิ้วมือ บางครั้งเป็นช่อแยกแขนง กลุ่มของช่อดอกย่อยไม่มีขนหรือถ้วยรองรับ 4.2 **Digitariinae**
- 1 มีกาบห่อหุ้มฝ่ำล่าง กาบล่างของดอกบนแข็ง และหุ้มถึงขอบของกาบบน 4.3 **Setariinae**

4.1 ฝ่ำย่อย **Cenchrinae** Dumort., Obs. Gram. Belg.: 139. 1824; *Pennisetinae* Reichebb., Consp. Reg. Veg.: 51. 1828; *Anthephorinae* Benth. in J. Linn. Soc. Bot. 19: 30. 1881; *Trachidinae* Pilg., Nat. Pfl.-Fam. ed. 2, 14e: 103. 1940 sine descr lat. *Pseudoraphidinae* Keng, Fl. Ill. Pl. Prim. Sin.: 716. 1959 sine descr lat. *Snowdeniinae* Butzin in Willdenowia 6: 516. 1972; Clayton & Renvoize, Gen. Gram.: 529. 1976

ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงที่เปลี่ยนแปลงไป ช่อดอกย่อยแบนบนล่าง ออกเดี่ยวหรือออกเป็นกลุ่ม ร่องรับด้วยขนแข็ง 1 หรือหลายอัน หรือกาบประดับ กาบห่อหุ้มฝ่ำล่างและบนสั้นกว่าช่อดอกย่อย กาบห่อหุ้มฝ่ำล่างบ่อยครั้งที่ไม่พบ ดอกย่อยล่างปกติลดรูปเหลือเพียงกาบล่าง ขาวเท่ากับช่อดอกย่อย หายากที่จะเป็น

เพศผู้ที่พบพร้อมกับกาบบน กาบล่างของดอกบน เนื้อคล้ายกระดูกอ่อน ถึงคล้ายหนังบาง และมีขอบบางซึ่งจะปกคลุม 1/2 ถึง 2/3 ของกาบบน ปกติรูปใบหอก ปลายแหลม

รูปวิธานจำแนกสกุล

- 1 ช่อดอกย่อยถูกรองรับด้วยขนแข็งประดับ แบน เชื่อมกันเป็นรูปทรงคล้ายถ้วย4.1.1 *Cenchrus*
 1 ช่อดอกย่อยถูกรองรับด้วยขนจำนวนมาก เป็นอิสระต่อกัน4.1.2 *Pennisetum*

4.1.1 สกุล *Cenchrus* L., Sp. Pl.: 1049; De Lisle in Iowa J. Sci. 37: 259-351. 1963; Pohl, Fieldiana no. 4: 118-122. 1978; Clayton et al., Gen Gram: 304. 1986.

ช่อดอกแบบช่อกระจุกรูปรี ช่อดอกย่อย เรียงบนแกนกลางแบบสลับภายในกาบประดับ กาบประดับ เป็นแผ่นเนื้อหยาบแข็ง ปลายแหลม มีหนามกระจายด้านล่างของแผ่น พบ 1 ชนิด คือ

Cenchrus echinatus L. in Weston: 378. 1974. Pohl, Fieldiana no. 4: 119. 1978.

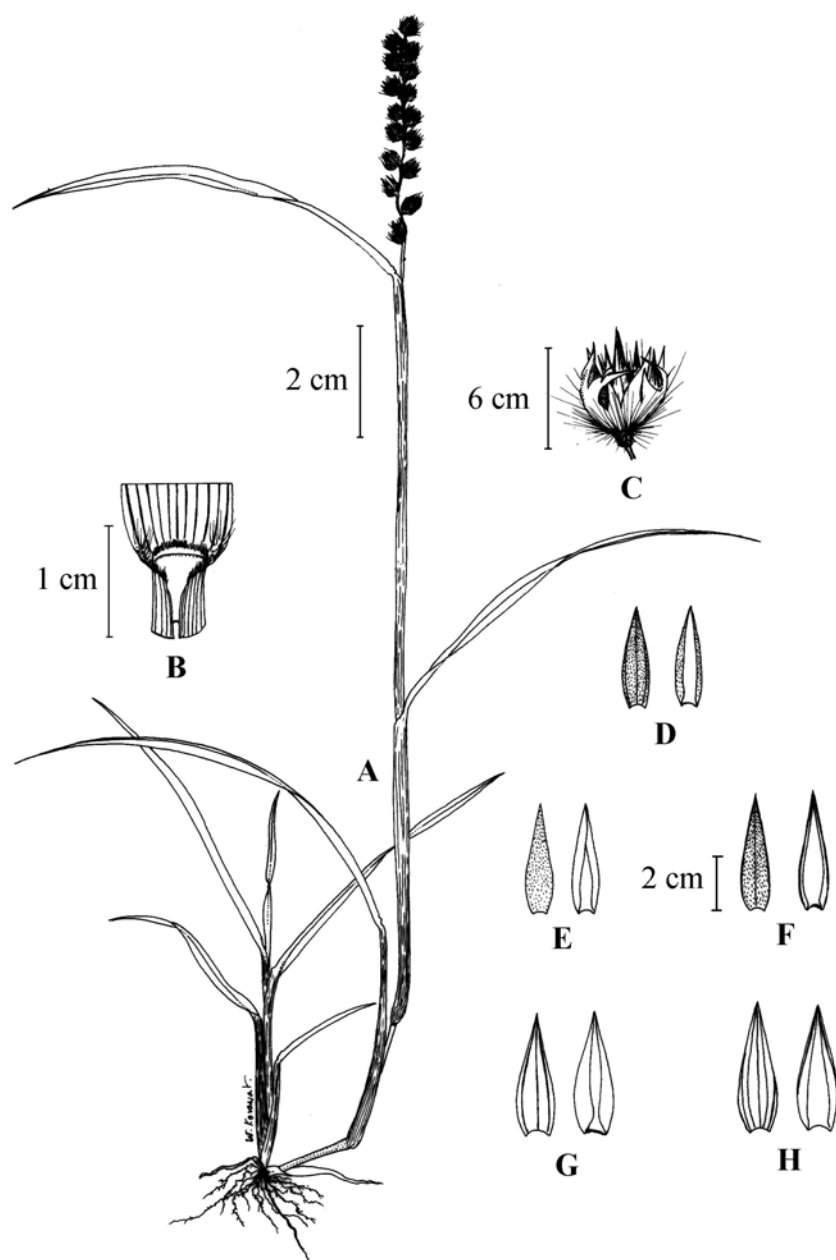
ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้น โคนงอเล็กน้อยตอนโคน สูง 15-20 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอก กาบ ขอบววมพอง สีม่วง เกลี้ยง ใบแผ่นใบ รูปแถบ กว้าง 0.4-0.8 ซม. ยาว 4.5-13 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง กาบใบ ยาว 3-5 ซม. ยาวกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบ เป็นเชื้อและปลายเป็นขน ปลายมน คอใบ สีเขียวอ่อน เกลี้ยง ช่อดอกแบบแยกแขนง ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 0.8-1 ซม. ยาว 3-5 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม เกลี้ยง ช่อดอกย่อยมีกาบประดับที่เป็นขนแข็งเชื่อมกันเป็นรูปถ้วยกว้าง 5 มม. ยาว 5 มม. ช่อดอกย่อยออกเป็นกลุ่ม ดัดที่กาบประดับ ไร่ก้าน รูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงหมด ช่อดอกย่อยรูปใบหอกแกมรูปไข่ แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1.1 มม. ยาว 5 มม. กาบช่อดอกบนรูปขอบขนาน กว้าง 1 มม. ยาว 3.2 มม. ปลายเป็นดิ่งแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 3 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) เพศผู้ กาบล่างรูปขอบขนานแกมใบหอก กว้าง 1 มม. ยาว 4.2 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 3 เส้น กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีสัน 2 สัน เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณู ยาว 2 มม. อับเรณูยาว 1.8 มม. สีเหลือง ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปใบขอบขนานแกม

รูปไข่ กว้าง 1.3 มม. ยาว 4.5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อหนาเกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 5 เส้น กาบบน รูปใบ
 หอกแกมรูปไข่ กว้าง 1 มม. ยาว 4.5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อคล้ายกระดาษ มีสัน 2 สัน รังไข่อยู่เหนือ
 วงกลีบ รูปไข่ มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียมี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง ผลขนาดเล็ก
 เมล็ดเดี่ยว รูปรี กว้าง 1 มม. ยาวประมาณ 2 มม. (ภาพที่ 32)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณข้างทางบ้านอิต้อง พื้นที่เปิดโล่ง ออกดอกเดือนมิถุนายน

ชื่อไทย: หญ้าขี้ครอก (กรุงเทพฯ) หญ้าสอนกระจับ (ประจวบคีรีขันธ์)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *S. Sirimongkol* 123 Kanchanaburi; *Th. Wongprasert* s.n. Chon Buri (BKF 124709).

ภาพที่ 32 หญ้าสอนกระจับ *Cenchrus echinatus* L.

A. ลักษณะวิสัย

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อย่อยล่าง

E. กาบช่อย่อยบน

F. กาบล่างของดอกล่าง

G. กาบล่างของดอกบน

H. กาบบนของดอกบน

4.1.2 สกุล ***Pennisetum*** Rich. in Pers., Syn. Pl. 1: 72. 1805; Pohl, Fieldiana no. 4: 459-470. 1978; Clayton et al., Gen Gram.: 303. 1986.

โดยทั่วไปเป็นหญ้าที่ลำต้นเป็นกอ ช่อดอกกว้าง ปกติมีขนแข็งละเอียดและเห็นได้ชัดเจน ยาวกว่าช่อดอกย่อย ช่อดอกย่อยเดี่ยวหรือเป็นกลุ่ม ประกอบด้วยขนแข็งประดับ 2-3 อัน ร่วงพร้อมกับช่อดอกย่อย ร่วงจากแกน กาบช่อดอกย่อยด้านล่างบางครั้งไม่มี กาบช่อดอกย่อยบนยาวเท่ากับช่อดอกย่อย ยอดเกสรเพศเมียยาวและตั้งตรง พบ 2 ชนิด คือ

รูปวิธานจำแนกชนิด

- 1 ลำต้นเดี่ยว ขนประดับรองรับช่อดอกย่อยจำนวน 2 ช่อ 1) ***P. pedicellatum***
 1 ลำต้นเป็นกอ ขนประดับรองรับช่อดอกย่อยจำนวน 1 ช่อ 2) ***P. polystachyon***

1) ***Pennisetum pedicellatum* Trin.** In Mem. Acad. Sci. Petersb. Ser. 6, 3, 184 (1834); Bor, Grass Burm. Cey. Ind. and Pak. 1960: 346. 1960. –*P. lanatum* Ham. ex. Wall. –*P. lanuginosum* Hochst. –*P. intertextum* Schlechtd. –*P. amoenum* Hochst. Ex A. Rich. –*P. araneosum* Edgew. –*P. dillonii* Steud. –*P. implicatum* Steud. –*P. densiflorum* Dur. et Schinz. –*P. notarisii* Dur. et Schinz. –*P. secundiflorum* Dur. Et Schinz. –*Eriochaeta secundiflora* Fig. et De Not. –*E. densiflora* Fig. et De Not. –*E. reversa* Fig. et De Not.

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตรงเจริญเป็นกอสูง 90-150 ซม. การแตกกิ่งแบบอยู่ภายนอกกาบ มีรากตามโคนต้น ขอบวมพอง สีม่วง เกลี้ยง ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.3-0.8 ซม. ยาว 7-26 ซม. ปลายแหลม โคนตัด ขอบมีขนต่อม ผิวใบมีขนต่อม กาบใบ ยาว 3.8-10 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบมีขน เส้นใบเป็นเยื่อและปลายเป็นขน ยาว 1.8-2.5 มม. ปลายมน ช่อดอกแบบช่อกระจุกจะประกอบ แล่ ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 10-15 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม เกลี้ยง ก้านช่อดอกยาว 15-17 ซม. ช่อดอกย่อยออกเป็นคู่ ติดที่แกนแขนงช่อดอกเวียน ไร่ก้าน และมีก้าน ลักษณะรูปร่างเหมือนกัน การหลุดร่วงของช่อดอกย่อยแบบร่วงง่าย ช่อดอกย่อยรูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 0.8-1 มม. ยาว 4-4.7 มม. มีก้านยาว 0.5-2 มม. กาบช่อดอกย่อยรูปไข่ กว้าง 0.9 มม. ยาว 1.6 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง มีขนยาว

ไม่มีเส้นบนกาบ กาบห่อหุ้มบนรูปใบหอกแกมรูปไข่กว้าง 1 มม. ยาว 4.5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 5 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) เพศผู้ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.8 มม. ยาว 4.3-4.5 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 5-6 เส้น กาบบนรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.5 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม มีรยางค์ เนื้อบาง มีขนบริเวณขอบกาบ มีเส้นบนกาบ 2 เส้น เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.8 มม. อับเรณูยาว 2-2.2 มม. สีเหลือง ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบล่างรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 2.5 มม. ปลายแหลม มีรยางค์ยาว 1 มม. เนื้อหนา แข็ง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูปใบหอก กว้าง 0.4 มม. ยาว 2.2 มม. ปลายแหลม เนื้อหนา แข็ง เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ เกสรเพศผู้ มี 3 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 0.8 มม. อับเรณูยาว 2-2.2 มม. สีเหลือง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ รูปรี มี 1 ช่อง มีออวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมีย มี 2 เส้น ปลายเป็นขนยาวนุ่มสีม่วง (ภาพที่ 33)

นิเวศวิทยา: พบบริเวณป่าเต็งรังที่ถูกแผ้วถาง เส้นทางบริเวณ กม. 13-16 เส้นทางไปที่ทำการอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ออกดอกเดือนตุลาคม

ชื่อไทย: หญ้าजरจอบ, หญ้าजरจอบดอกใหญ่ (ภาคกลาง)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *C. Chermisrivathana* 258 Khon Kaen (BK 36888); *S. Sirimongkol* 166 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 705 Maha Sarakham (BK 37649); *Umpai* 172 Nakhon Ratchasima (BK 36718).

2) *Pennisetum polystachyon* (L.) Schult.; Keng et al., Concise Fl. Sing. 2: 177. 1998; Bor, Grasses Burm. Cey. Ind. and Pak. 1960: 346. 1960. –*Panicum polystachyon* Linn., Syst. Nat. ed. 10, 2, 870 (1759). –*Pennisetum amethystinum* P. Beauv., Ess. Agrost. 59 (1812). –*Panicum densipica* Poir. in Lamk., Encycl. Meth. Bot. Suppl. 4, 273 (1816). –*P. longisetum* Poir., loc. Cit. 275. –*P. triticoides* Poir., loc. Cit. 274. –*P. barbatum* Roxb., Fl. Ind. 1, 285 (1820). –*Setaria cenchroides* (L.C. Rich.) Roem. et Schult., Syst. Veg. 2, 495 (1817). –*Gymnothrix geniculata* Schult., Syst. Veg. 2, Mant. 284 (1824). –*Pennisetum alopecuroides* Desv. ex Hamilt. –*P. erubescens* (Willd.) Link, Hort. Berol. 1, 215 (1827). –*P. hirsutum* Nees, Agrost. Bras. 284 (1829). –*P. pallidum* Nees, loc. cit. 285. –*P. richardi* Kunth, Rev. Gram. 1, 49 (1829). –*P. flavescens* J. S. Presl ex C.B. Presl, Rel. Haenk. 1, 316 (1830). –*P. hamiltonii*

Steud., Nom. Bot. Ed. 2, 2, 297 (1841). –*P. micaraguense* Fourn., Bull. Soc. Bot. France, ser. 2, 27, 293 (1880); Duist., Suppl. Gar. Sing. 57: 110. 2005.

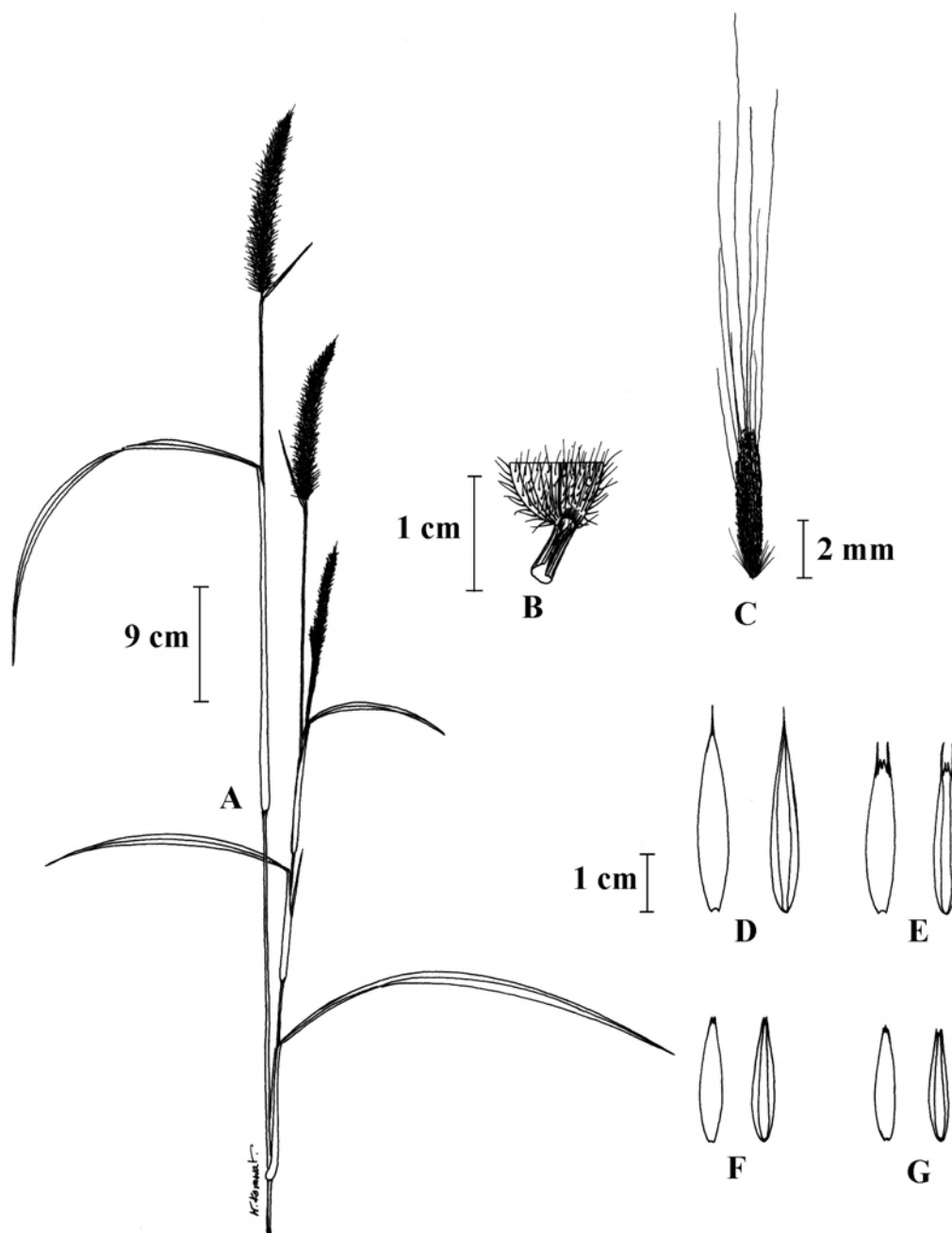
ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นตรงเจริญเป็นกอสูง 80-180 ซม. การแตกกิ่งแบบ อยู่ภายนอกก้าน มี ราก ตามโคนต้น ขอบววมพอง สีชมพู เขียว เกลี้ยง ใบแผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.4-0.6 ซม. ยาว 17-25 ซม. ปลายแหลม โคนตัด ขอบเรียบ ผิวใบมีขน กาบใบยาว 8-13.5 ซม. สั้นกว่าปล้อง เกลี้ยง ขอบเกลี้ยง เส้นใบ เป็นขน ยาว 2 มม. ปลายมน **ช่อดอก**แบบช่อกระจจะ ออกดอกที่ปลายกิ่ง กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 14-16 ซม. แกนกลางช่อดอกเป็นเหลี่ยม เกลี้ยง **ช่อดอกย่อย**ออกเดี่ยว ติดที่แกนแขนงช่อดอกแบบเวียน ไร่ก้าน ช่อดอก ย่อยร่วงง่าย รูปใบหอก แบนด้านบนด้านล่าง กว้าง 1 มม. ยาว 3.4-4 มม. มีขนหุ้มบริเวณโคนช่อดอกย่อย กาบช่อดอกย่อยรูปใบหอกแฉกรูปไข่ กว้าง 0.5 มม. ยาว 3.5 มม. ปลายเรียวแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้น บนกาบ 3 เส้น กาบช่อดอกบนรูปใบหอกแฉกรูปไข่กลับ กว้าง 1 มม. ยาว 3.1 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 5-7 เส้น มีดอกย่อย 2 ดอก ดอกล่าง (ดอกที่ 1) ลดรูป กาล่างรูปใบหอก กว้าง 0.6 มม. ยาว 3 มม. ปลายแหลม เนื้อบาง เกลี้ยง มีเส้นบนกาบ 5 เส้น ดอกบน (ดอกที่ 2) สมบูรณ์เพศ กาบ ล่างรูปใบหอก กว้าง 0.5 ยาว 2.4 มม. ปลายแหลม เนื้อหนาเป็นมัน เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ กาบบนรูป ใบหอกแฉกรูปไข่ กว้าง 0.4 มม. ยาว 2.5-2.4 มม. ปลายแหลม เนื้อหนาเป็นมัน เกลี้ยง ไม่มีเส้นบนกาบ **ผล**ขนาดเล็ก เมล็ดเดี่ยว รูปรี กว้าง 0.4 มม. ยาว 1 มม.

นิเวศวิทยา: พบบริเวณที่โล่ง ข้างทาง เส้นทางไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติไ้ม้ชัย เส้นทางไปทำการ อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ออกดอกเดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายน

ชื่อไทย: หญ้าขจรจบ, หญ้าขจรจบดอกเล็ก (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ: Feather pennisetum

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง: *C. Niyomdham* 5646 Krabi (BKF 135123); *N. Fukuoka* et al. T-35013 Nakhon Ratchasima (BKF 109859); *P.J. O'Connor* et al. 15724 Phetchabun (BKF 69255); *S. Sirimongkol* 10 Kanchanaburi; *S. Suthesorn* 1947 Chanthaburi (BK 53082); *Umpai* 173 Nakhon Ratchasima (BK 36719); *Y. Paisooksantivata* y511-81 Chiang Rai (BK 57943), y2327-89 Chon Buri (BK 60780).

ภาพที่ 33 หญ้าขจรจบ *Pennisetum polystachyum* (L.) Schult.

A. ช่อดอก

B. ลิ้นใบ

C. ช่อดอกย่อย

D. กาบช่อดอกย่อย

E. กาบเลี้ยงของดอกล่าง

F. กาบเลี้ยงของดอกบน

G. กาบบนของดอกบน